

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

katedra psychologie

Bakalářská práce

České národnostní spolky ve Vídni

Markéta Humlová

© 2020 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Markéta Humlová

Hospodářská politika a správa
Hospodářská a kulturní studia

Název práce

České národnostní spolky ve Vídni

Název anglicky

Czech national associations in Vienna

Cíle práce

Hlavním cílem práce je dát na základě terénního výzkumu a sekundárních údajů v relevantní literatuře odpověď na výzkumnou otázku a podotázky:

Jaký vliv mají národnostní spolky na utváření etnické identity vídeňských Čechů?

Jaké jsou motivy lidí pro vstup do národnostních spolků?

Jak probíhá spolupráce českých spolků ve Vídni s Českou republikou?

Metodika

Práce bude vycházet především z výsledků střednědobého terénního výzkumu a materiálu získaného z lokalit, kde žijí rakouští Češi. Důraz bude kladen především na kvalitativní metody navazující na sekundární (hlavně statistické) údaje.

Doporučený rozsah práce

cca 50 stran

Klíčová slova

Češi, Vídeň, národnostní spolky, etnická identita

Doporučené zdroje informací

BASLEROVÁ, Helena, ed. Die Wiener Tschechen 1945-2005: zur Geschichte einer Volksgruppe. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2006. ISBN 3-9502074-0-6.

BRANDEIS, Marie. Přišli jsme odjinud: kniha rozhovorů s Čechy a Slováky v Rakousku. Praha: KLP, 2003. ISBN 80-86791-00-9.

BÜRKL, Anni. Böhmisches Wien. Metro-Verlag Wien, 2008. ISBN 978-3-902517-18-0

HROCH, M. *Národy nejsou dílem náhody : příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. ISBN 978-80-7419-010-0.

KOUDELKOVÁ, Jana. Češi ve Vídni: Tschechen in Wien. Brno: Jihomoravský kraj, 2013. ISBN 978-80-260-5548-8.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 18. 11. 2019

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 19. 11. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 17. 02. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „České národnostní spolky ve Vídni“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 19.3.2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D. za vedení mé práce, cenné rady a připomínky a možnost zúčastnit se projektu Pestrá Evropa. Ráda bych také poděkovala všem respondentům za jejich čas a ochotu. V neposlední řadě bych ráda poděkovala mé rodině a příteli za podporu při psaní této práce.

České národnostní spolky ve Vídni

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá českými národnostními spolky ve Vídni. Hlavním cílem práce je zjistit, jaký vliv mají spolky na utváření etnické identity vídeňských Čechů a jaké jsou hlavní motivy lidí pro vstup do národnostních spolků. Práce si klade za cíl také zjistit, jakým způsobem probíhá spolupráce spolků ve Vídni s Českou republikou. Práce vychází z výsledků dvou střednědobých terénních výzkumů, které proběhly v roce 2018 a 2019. Zvoleny byly kvalitativní metody sběru dat, a to polostrukturovaný rozhovor, který byl doplněn dotazníkem a pozorováním.

Kvalitativní výzkum ukázal, že národnostní spolky ve Vídni mají pro českou menšinu klíčový význam. V zakládaných spolcích Češi budovali a zachovávali svoji identitu a nebýt jich, došlo by pravděpodobně k asimilaci. Etnická identita vídeňských Čechů je založena na společné historii, jazyku, české škole a spolkové činnosti. Hlavními motivy Čechů pro vstup do národnostních spolků ve Vídni jsou zachování jazyka a českých kulturních tradic a touha „být mezi svými“. Tyto motivy jsou předávány z generace na generaci a jen díky tomu mohou dnes spolky ve Vídni oslavit sedmdesáté, sté i stopadesáté výročí svého vzniku.

Klíčová slova: Češi, Vídeň, národnostní spolky, etnická identita

Czech national associations in Vienna

Abstract

The bachelor thesis deals with Czech national associations in Vienna. The main aim of this work is to find out what influence associations have on forming ethnic identity of Czechs in Vienna and what are the main motives of people for joining national associations. The work also aims to find out how cooperation the associations in Vienna with the Czech Republic. The work is based on the results of two medium-term field research, which took place in 2018 and 2019. Qualitative methods of data collection were chosen, namely a semi-structured interview, which was supplemented by a questionnaire and observation.

Qualitative research has shown that national associations in Vienna are of key importance for the Czech minority. In the founding associations, the Czechs built and strengthened their identity, and if it were not for them, assimilation would probably occur. The ethnic identity of Czechs in Vienna is based on a common history, language, Czech school and activities of national associations. The main motives of Czechs for joining the national associations in Vienna are the preservation of the language and Czech cultural traditions and the desire to “be among their own”. These motives are passed down from generation to generation, and only because of this, the associations in Vienna can now celebrate their 70th, 100th and 150th anniversary.

Keywords: Czechs, Vienna, national associations, ethnic identity

Obsah

1. ÚVOD A CÍL PRÁCE	10
2. LITERÁRNÍ REŠERŠE	12
3. METODOLOGIE	15
3.1. Adekvace metod	15
3.2. Průběh výzkumu	17
4. TEORETICKÁ ČÁST	19
4.1. Etnicita	19
4.2. Etnická menšina	22
Rakouská legislativa týkající se Čechů	22
4.3. Integrace	25
4.4. Asimilace	27
5. VLASTNÍ PRÁCE	29
5.1. Historie Čechů ve Vídni	29
Češi ve Vídni do konce roku 1918	29
Rok 1918	30
Vývoj mezi válkami	31
Vývoj ve 30. letech 20. století	32
Vývoj po roce 1945	33
Emigrace z Československa po roce 1968	35
Polistopadová situace 1989	36
Počet Čechů v Rakousku a ve Vídni v současnosti	37
5.2. České národnostní spolky ve Vídni	40
České srdce	40
Sokol	43
Vlastenecká omladina	45
Školský spolek Komenský	47
Vídeňské svobodné listy	49

Kulturní Klub Čechů a Slováků v Rakousku	51
Akademický spolek	52
Alumni CZ Austria	54
Marjánka	55
Menšinová rada	58
5.3. Motivy lidí pro vstup do národnostních spolků	60
5.4. Spolupráce spolků s Českou republikou	63
6. DISKUSE A ZÁVĚR	66
7. SEZNAM LITERATURY	68
7.1. Literární zdroje	68
7.2. Internetové zdroje	69
7.3. Seznam obrázků	72
7.4. Seznam příloh	72
8. PŘÍLOHY	73

1. Úvod a cíl práce

Češi k Vídni odjakživa patří. První zmínky o Čechách na území Vídně pocházejí již ze středověku. Čeští kupci migrovali za obchodem a jejich potomci se zde pak usazovali. Vídeň se stala domovem pro mnoho českých dělníků, zedníků, cihlářů, studentů, lékařů, herců, hudebníků a politiků.

Češi působili na Vídeňany dost podivně, a to zejména kvůli svému venkovskému způsobu chování. Češi neuměli německy a němčinu komolili, a proto se stávali terčem vtipů ze strany Vídeňanů.

V cizím prostředí začali Češi ve Vídni budovat národní identitu rozvíjením vlastních aktivit. Vzniklo mnoho zájmových, vzdělávacích a zábavných spolků. Spolková činnost byla několikrát ochromena, a to zejména v průběhu válek a z důvodu reemigrace. Češi se ale nevzdali a vždy spolkovou činnost obnovili. Česká menšina se nevyhnula mnoha rozkolům. Ten nejpodstatnější nastal, když se k moci v tehdejší Československu dostala komunistická strana. Komunisté chtěli ovládnout i české spolky ve Vídni. Menšina ve Vídni se rozdělila na dva tábory. Jedni, kteří podporovali komunistický režim a druzí, kteří nesouhlasili s děním v komunistickém Československu. Po roce 1989 byly spory urovnány, avšak mezi některými, zejména staršími lidmi, určitá nevraživost přetrvává.

V současné době jsou Češi jednou z uznávaných menšin ve Vídni a jejich práva jsou chráněna rakouskými zákony. Svůj původ a vztah k mateřské zemi Češi projevují zachováváním českých kulturních tradic v zakládaných spolcích, které dávají možnost učit mladé generace o jejich původu a dědictví.

Práce si klade za cíl zmapovat současnou situaci spolkového života Čechů ve Vídni a přispět k informovanosti o snahách Čechů zachovat národní identitu i v době silícího tlaku na asimilaci. Češi ve Vídni se, jako jiné menšiny v Evropě, podílejí na kulturní pestrosti, která může přispět k upevnění vzájemných vztahů mezi státy.

Prostřednictvím českých spolků ve Vídni dochází k vzájemné spolupráci na poli kulturním i obchodním. Češi ve Vídni jsou jakožto „velvyslanci“ pro Českou republiku velice cenní. Vídeňští Češi reprezentují hrdě svou vlast, přispívají k dobrým vztahům mezi oběma státy a snad právě díky tomu mají Češi k Rakousku druhý nejpozitivnější vztah ze všech zemí světa.

V první části práce budou v kapitole Literární rešerše zmíněny výsledky jiných autorů, kteří se stejnému či podobnému tématu již věnovali. V teoretické části práce budou vymezeny pojmy etnická menšina, etnicita, integrace a asimilace, které souvisí s tématem práce. K pochopení současné situace spolkového života je v práci popsána i historie vídeňských Čechů, na kterou již navazuje vlastní práce v podobě výsledků výzkumu současného stavu českých národnostních spolků ve Vídni a zodpovězení výzkumných otázek:

Jaký vliv mají národnostní spolky na utváření etnické identity vídeňských Čechů?

Jaké jsou motivy lidí pro vstup do národnostních spolků?

Jak probíhá spolupráce českých spolků ve Vídni s Českou republikou?

2. Literární rešerše

Vlivem národnostního spolku Komenský na utváření etnické identity dětí vídeňských Čechů se zabývá kniha *Češi ve Vídni* autorky Jany Koudelkové. Autorka zmiňuje, že české školství mělo v začátcích velmi těžké podmínky kvůli rychlé asimilaci českých dětí a tvrdé germanizaci. Pro zachování českého jazyka u dětí vznikl v roce 1872 Školský spolek Komenský, kterému se postupem času podařilo zajistit rozsáhlou síť českých škol.

Kniha *Die Wiener Tschechen 1945-2005: zur Geschichte einer Volksgruppe* se věnuje otázkám integrace, asimilace, emigrace a reemigrace vídeňských Čechů. V knize je popsána i historie národnostních spolků ve Vídni, jež poskytuje informace o důležitosti těchto spolků.

Autor kapitoly *Česká národnostní menšina* Heinz Tichy se zabývá zejména národnostními právy vídeňských Čechů. V roce 1904 Říšský soud rozhodl, že Češi nemají žádná národnostní práva, jelikož ve Vídni dostatečně nezapustili kořeny. Situace se zlepšila až v roce 1976 Zákonem o národnostních menšinách. V roce 1977 vznikl Poradní sbor pro českou národnostní menšinu, ve kterém byli zastoupeni členové jednotlivých českých národnostních spolků.

Dějiny Akademického spolku ve Vídni se věnuje Helena Klein-Watryczová. Akademický spolek se výrazně podílel na utváření identity vídeňských Čechů. Akademický spolek vznikl v roce 1868 jako první ústřední studentská organizace. Spolek se zabýval publikační činností, pořádal různé přednášky a literární večery, a utužoval tím tak českou a slovenskou komunitu. Akcí Akademického spolku se zúčastnily významné české osobnosti, jako je Ladislav Čelakovský, Emil Holub nebo T. G. Masaryk. Autorka v kapitole mimo jiné popisuje i překonávání nelehkých časů, kterými musel Akademický spolek čelit v průběhu války. Spolek si v současné době (rok 2005) klade za cíl udržet svoji slavnou tradici, zachovat český jazyk a českou kulturu a spojovat českou a slovenskou inteligenci.

V kapitole *Kulturní klub Čechů a Slováků v Rakousku* autorka Helena Baslerová například popisuje situaci po roce 1968, kdy proběhla jedna z největších emigračních vln, kdy lidé prchali před komunistickým režimem. Česká menšina ve Vídni se rozdělila na dva tábory. Jedni, kteří nesouhlasili se situací v Československu a jednali podle ideálu T. G. Masaryka (střešní organizací byla Menšinová rada české a slovenské větve v Rakousku) a druzí, těch bylo početně méně, podporovali komunistický režim (zastřešující organizací bylo Sdružení Čechů a Slováků v Rakousku). Podle Oty Češky, představitele spolku Barák, nově příchozí byli natolik ovlivněni komunistickým režimem, že podlehlí materiálnímu způsobu myšlení a neztotožňovali se již s ideály T. G. Masaryka. Autorka zmiňuje, že tak jako mnoho jiných spolků, se nevyhnuli „pozornosti“ komunistického Československa. Nasazený pomahač komunistického režimu špicloval dění menšiny, a dokonce se i účastnil jedné diskuze v Klubu a přednášel i v Sokole.

Nově příchozí emigranti si museli nejdříve vybudovat zázemí a až po čase, což někdy trvalo až deset let, se zapojovali do spolkové činnosti. Někteří měli špatné zkušenosti z domova, a proto ani nepřemýšleli o vstupu do nějakého národnostního spolku. Mnozí noví příchozí se rovněž snažili rychle asimilovat a rozhodli se proto nezapojovat se do spolkového života.

O spolupráci českých spolků ve Vídni s Českou republikou píše Helena Baslerová v knize *Vídeňští Češi 1945-2005*. Kulturní klub Čechů a Slováků ve Vídni pořádá zájezdy do brněnské a bratislavské opery, spolupracuje s českým Senátem, s Mezinárodním výborem konference zahraničních Čechů v Praze a s Českým centrem ve Vídni, kde zorganizovali například divadelní představení Divadla pod Palmovkou nebo promítání českých a slovenských filmů.

Spolupráci s Českou republikou se věnují i autorky kapitoly *Československo-rakouské Kontakt-Forum* Helena Baslerová a Marie Brandeisová. Autorky zmiňují, že Kontakt-Forum organizuje divadelní představení, koncerty, výstavy a večery poezie. Do Vídně přivedli na divadelní představení přední české herce jako je O.Brousek, K.Fialová, J.Brejchová a mnoho dalších. V roce 2002 bylo Kontakt-Foru uděleno vyznamenání Ministerstvem kultury ČR za šíření dobrého jména české kultury v cizině.

Českým spolkům, jejich vlivu na utváření identity, motivy pro vstup do národnostních spolků i spolupráci vídeňských spolků s Českou republikou se věnuje kniha *Přišli jsme odjinud* autorky Marie Brandeis. Kniha je souborem rozhovorů se zástupci české a slovenské menšiny ve Vídni. Někteří z dotazovaných se podíleli na chodu českých a slovenských spolků ve Vídni.

V kapitole *Přežije Sokol rok 2000* autorka zpovídala starostu župy Tyrš Pavla Floriana. Pan Florian zde promluvil o začátcích Sokola Tyrš, kde se zprvu sešlo padesát mužů v hostinci pana Holánka, kteří zde nechtěli jen sedět a popíjet, ale i cvičit. Sokol rozšířil již tehdy početnou řadu spolků, které dávaly české menšině možnost realizovat se v německy mluvícím prostředí. Největšího rozkvětu jednota dosáhla v roce 1912, kdy byl počet členů 510. Pan Florian konstatoval, že proces stagnace je nyní bohužel průběžným jevem, a proto se musí některé jednoty sdružovat.

V kapitole *Vzpomínky na začátky Kulturního klubu* vzpomíná paní Líbalová na motivy zrodu tohoto klubu. Začalo to v jedné hospodě na 5. okrese, kde se scházela zpočátku menší skupina „osmašedesátníků“, aby si mohla popovídat a vzájemně se informovat o svých zkušenostech v nové zemi. Jelikož se povědomí o tomto setkávání rozšířilo, Čechů, kteří si chtěli popovídat se svými krajany, přibývalo.

V knize *Vídeňští Češi 1945-2015*, s podtitulem *Příklad zdařilé integrace?*, píše autorka Margita Urbanek o situaci po roce 1968. Ve spolkovém a kulturním životě Čechů ve Vídni docházelo po roce 1968 k rozporům zejména kvůli různosti názorů a životních osudů imigrantů. Ne všichni uprchlíci se integrovali do starousedlických skupin. Autorka také zmiňuje, že spolková činnost znamenala jisté uzavření se vůči Rakušanům. Spolky měly pro uprchlíky zpočátku především integrační význam, což znamenalo, že chránily před samotou, poskytovaly informace a příležitosti k trávení volného času. Co se týče sociální integrace, tak uprchlíci netvořili homogenní vzorek. Autorka uvádí, že někteří uprchlíci se vědomě distancovali od českých klubů, aby se rychleji uchytili v Rakousku. Dalšími důvody byla také obava ze špiclování, politická orientace spolků a nezájem. Naopak druzí dotazovaní aktivně navštěvovali české spolky a aktivně se podíleli na jejich činnosti.

3. Metodologie

Pro vypracování této bakalářské práce byly použity metody kvalitativní s významnou oporou metod kvantitativních. Pomocí kvantitativních (statistických) údajů byla zjištěna data potřebná k provedení terénního výzkumu, a to konkrétně počty Čechů ve Vídni. Následně byl pomocí kvalitativních metod proveden polostrukturovaný rozhovor, dotazník a také pozorování.

3.1. Adekvace metod

Pomocí kvantitativního výzkumu lze získat omezený rozsah informací o vysokém počtu jedinců. Sběr a analýzu dat lze provést poměrně rychle a snadno a výsledky je možné zobecnit. Výsledky výzkumu jsou relativně nezávislé na výzkumníkovi. Nevýhodou kvantitativního výzkumu je, že výsledky jsou až příliš abstraktní.¹

Kvalitativní výzkum je nenumerické šetření, které interpretuje sociální realitu. Cílem badatele je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím.² Kvalitativní výzkum na určitý fenomén nahlíží v jeho autentickém prostředí a vytváří jeho obraz v co možná nejkompexnější podobě. Jedná se o studium každodenního života lidí v jejich přirozených podmínkách. Kvalitativní přístup zkoumá mnoho aspektů u mála objektů. Výhodou kvalitativního postupu je, že flexibilně reaguje na zjištěné údaje, výpověď je jedinečná a pomáhá porozumět zkoumanému problému v konkrétních podmínkách a situacích. Nevýhodou kvalitativního přístupu je, že sběr a analýza dat je časově náročná, zobecnění výsledku výzkumu je problematické a leckdy až nemožné a výsledky mohou být ovlivněny výzkumníkem.³

¹ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6, s. 40-41.

² MAJEROVÁ, Věra a Emerich MAJER. *Kvalitativní metody v sociologii venkova a zemědělství*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta ve vydavatelství Credit, 2005. ISBN 80-213-0507-X, s. 15.

³ Tamtéž, s. 40-41.

Polostrukturovaný rozhovor

Tento typ rozhovoru je založen na principu předem připravených základních otázek, které mohou být při rozhovoru rozšířeny o doplňující otázky. Výhodou tohoto typu rozhovoru je, že získáme více detailů a lépe se dostaneme do hloubky problému. Mezi další výhody patří například i to, že je přehledný a dává odpovědi na otázky, které jsou předmětem výzkumu. Během rozhovoru můžeme také některé otázky pozměnit, či vynechat.⁴

Dotazník

Jednou z technik sběru dat v kvantitativním výzkumu je dotazník, pomocí kterého lze zkoumat sociologické jevy. Jde o seznam otázek, které jsou předem vytvořeny a mají své přesné pořadí. Ve standardizovaném dotazníku, který je užíván v kvantitativním výzkumu, se vyskytují otázky převážně uzavřené – jedná se o výčet několika odpovědí, mohou se však objevit i otázky polouzavřené a volné. Mezi výhody dotazníku patří menší časová a finanční náročnost, získání odpovědí od mnoha respondentů, anonymita respondentů. Naopak mezi nevýhody můžeme řadit složitost otázek – respondent nemusí otázku pochopit správně a nemá šanci se zeptat na vysvětlení, dotazník může vyplnit i osoba, které se daná problematika netýká.⁵

Pozorování

Pozorování je technika sběru informací, při níž dochází k systematickému a organizovanému sledování smyslově vnímatelných projevů aktuálního stavu aspektů nebo fenoménů, které jsou objektem zkoumání.

Pozorování může být buď zúčastněné, kdy je výzkumník začleněn do skupiny, anebo nezúčastněné, kdy výzkumník zůstává mimo sledovanou skupinu.

Pozorovatel může být skrytý, kdy členové skupiny o výzkumníkovi nevědí, anebo zjevný, kdy výzkumník skupinu o svém pozorování informuje.⁶

⁴ REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6, s. 110-113.

⁵ Tamtéž, s. 99-103.

⁶ Tamtéž, s. 94-97.

3.2. Průběh výzkumu

Tato bakalářská práce vznikla na základě dvou střednědobých terénních výzkumů v srpnu roku 2018 a v září roku 2019.

V roce 2018 byli respondenti získáni výběrem nabalováním tzv. snowball, neboli sněhovou koulí, kdy bylo požádáno několik málo osob, aby doporučili vhodné respondenty pro účel bakalářské práce. Kontaktován byl známý, který studuje ve Vídni, který doporučil osoby, žijící ve Vídni, vhodné pro dotazování na dané téma. Další respondent byl získán přes příbuznou, žijící poblíž rakouských hranic, která doporučila další osobu žijící ve Vídni. Ostatní respondenti byli získáni kontaktováním různých českých institucí ve Vídni. Tito respondenti rovněž doporučili další vhodné osoby k rozhovoru.

Kontaktovaných respondentů bylo mnohem více, ale někteří buď prosbu o rozhovor rovnou odmítli, anebo byli v době výzkumu mimo Vídeň. Našli se i tací, kteří na zprávy vůbec nereagovali.

Pro získání více respondentů byl vytvořen dotazník, který byl zveřejněn na facebookové stránce Češi a Slováci v Rakousku. Tento dotazník vyplnilo kolem osmdesáti respondentů, kteří odpověděli jak na uzavřené, tak na otevřené otázky. Dotazník vyplnilo více žen než mužů. Více než polovina respondentů odpověděla, že se s krajany stýká, avšak mimo spolky, a to zejména na kulturních akcích, v kavárně, restauraci či v práci. 73,5 % respondentů odpovědělo, že se považuje za Čecha/Češku, 9,6 % respondentů se považuje za Rakušana/Rakušanku a zbylí respondenti nechtěli na tuto otázku odpovídat. Skoro 80 % dotázaných odpovědělo, že dodržují české tradice a připravují si české jídlo. 94 % dotázaných udržuje kontakt s někým, kdo trvale žije v České republice.

V roce 2019 byly uskutečněny rozhovory zejména s představiteli vídeňských spolků sdružujících Čechy. Rozhovor poskytli například Dr. Věra Gregorová (předsedkyně Českého srdce a předsedkyně družstva Hotelu Pošta), Zdeněk Homolka (režisér divadla Vlastenecká Omladina), Dr. Tomáš Frey-Materna (starosta sokolské župy rakouské), Mgr. Hana Herdová (odpovědná redaktorka Vídeňských svobodných listů), Mag. Pavel Rodt (předseda Menšinové rady) a Mag. Helena Huber (ředitelka Reálného gymnázia).

Většina rozhovorů proběhla v Hotelu Pošta, který patří českému družstvu a ve kterém sídlí mnoho českých spolků. Zázemí jednotlivých spolků nám ukázala Dr. Věra Gregorová. Další schůzka s Dr. Tomášem Frey-Maternou proběhla přímo v jedné ze sokoloven. S Mag. Helenou Huberovou proběhlo setkání v Reálném gymnáziu.

Přes emailovou komunikaci odpověděli na otázky týkající se spolku Mgr. Martina Canova (předsedkyně spolku Marjánka), Ing. Helena Basler (předsedkyně Kulturního klubu Čechů a Slováků v Rakousku), Ing. Pavel Pachta, CSc. (předseda spolku VŠE Alumni Austria).

Pro získání respondentů, kteří jsou členy nějakého spolku, nebo jsou nějakým způsobem zainteresovaní do spolkového života ve Vídni, byl na facebookovou skupinu *Češi a Slováci v Rakousku* napsán příspěvek s žádostí o setkání. V komentářích pod příspěvkem se přihlásilo 9 lidí, kteří by byli ochotní se sejít, avšak po kontaktování respondentů přes soukromé zprávy za účelem upřesnění data a místa setkání, se již nikdo neozval.

Po zveřejnění příspěvku jsem byla kontaktována do soukromé zprávy několika respondenty. Někteří odpověděli na mé otázky přes facebookovou komunikaci a s ostatními proběhl osobní rozhovor ve Vídni.

Příspěvek s žádostí o respondenty, kteří se účastní spolkového života ve Vídni a byli by ochotní odpovědět na otázky za účelem vypracování bakalářské práce, byl přidán i na facebookovou skupinu *Kavárna Čechů a Slováků ve Vídni*. Příspěvek okomentovala předsedkyně Česko-Slovensko-Rakouského Kontaktfora s tím, že ji mohu kontaktovat. Po napsání soukromé zprávy jsem však již odpověď nedostala.

Další respondentka, členka spolku Vlastenecké Omladiny, mě kontaktovala do zpráv, po odeslání otázek k mé bakalářské práci, jsem rovněž odpověď nedostala.

Jiná respondentka na otázky týkající se spolkové činnosti odpověděla, že ona sama není členkou žádného spolku a tyto otázky ji připadají příliš osobní.

Pomocí metody pozorování bylo zjišťováno, jak probíhá každodenní život vídeňských Čechů. Pomocí zraku, sluchu i pocitových vjevů došlo k získání více informací o prostředí, ve kterém Češi tráví svůj volný čas.

4. Teoretická část

4.1. Etnicita

Řecký pojem „*ethnos*“ znamená národ, národnost, kmen či rasu. Etnicita je souborem vzájemně provázaných kulturních, rasových, jazykových a teritoriálních faktorů a představ o společném původu, které formují etnickou identitu člověka.⁷

Již v 17. století definoval národ J. A. Komenský jako soubor lidí, kteří žijí na společném území, mají společné dějiny a společný jazyk a jsou spjati láskou ke společné vlasti.⁸

Benedict Anderson definuje národ jako politické společenství vytvořené v představách – jako společenství ze své podstaty ohraničené a zároveň suverénní. Společenství je definováno jako ohraničené, jelikož každý národ má konečné hranice, za kterými se nachází jiné národy. A suverénní, jelikož národy sní o tom, že budou svobodné. Představitost vytváří národ jakožto společenství, které je vnímáno jako hluboké horizontální „soudružství“.

Podle Andersona se jedná o představu z toho důvodu, protože příslušníci ani toho nejmenšího národa nikdy nepoznají většinu ostatních jeho příslušníků, a i přesto v představách přežívá živý obraz jejich sounáležitosti.

Obdobnou teorii vyslovil Gellner, když řekl, že nacionalismus není probuzení národů k sebeuvědomění, ale že nacionalismus vynalézá národy tam, kde neexistují.⁹

Etnicita se dle J. A. Fishmana týká nejenom existence dané osoby spjaté s původem a chováním, ale i významu, který tato osoba své existenci spjaté s původem a chováním přisuzuje.¹⁰

⁷ *Etnicita* [online] Sociologická encyklopedie. [cit. 16.01.2020]. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Etnicita>.

⁸ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0, s. 16.

⁹ ANDERSON, Benedict R. O'G. *Představy společenství: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. Limes (Karolinum). ISBN 978-80-246-1490-8, s. 21-22.

Problematika etnicity je rozsáhlá a můžeme se setkat s mnoha názory a teoriemi. Tradiční národní koncepce vznikla na přelomu 18. a 19. století. Prosadila se zejména v Německu v 19. století. Tato teorie vychází z konceptu vědomé národní příslušnosti, která je vymezena na bázi jazyka, kultury a mravů. Je považována za objektivní „odvěkou“ kategorii. Jedná se o přirozený jev, který existuje nezávisle na vůli osob.

Naproti tomu stojí koncepce, která popisuje etnické vědomí jako umělý, kulturně reprodukováný abstrakt. Tato koncepce je často kritizována a odmítána, jelikož je brána jako přežitek, který v dnešní době nemá své opodstatnění.

Koncepce „Bud' anebo“ vychází z tradiční národní koncepce a říká, že člověk je buď příslušníkem jedné etnické komunity, anebo jiné. V evropských státech je tato koncepce běžnou praxí ve formě „všedního nacionalismu“, který považuje etnicitu za zachovánihodnou hodnotu.

Multikulturalistická koncepce „Nejen – ale i“ se snaží o propojení majoritní a minoritní složky a považuje kulturu jako součást společného bohatství společnosti.

Na etnickou identitu není kladen takový důraz.¹¹ Barša definoval multikulturalismus, jako integraci do společenství rovnosti, svobody a solidarity.¹²

U Čechů ve Vídni je v současné době patrná multikulturalistická koncepce nazývaná „Nejen – ale i“. Za multikulturalistickou společnost lze podle ideálního modelu považovat soužití různých etnik a kultur, kde mají menšiny stejné právo jako většinová společnost. V současné době Čechům není bráněno ve vzdělávání v českém jazyce, udržováním kulturních tradic v zakládaných spolcích, a dokonce jsou i podporováni, a to nejen finančně, ze strany Rakouska.

¹⁰ FISHMAN, Joshua A. Language and Ethnicity. In: ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Cargo Pub., 2001. ISBN 8090295215, s. 23.

¹¹ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Cargo Pub., 2001. ISBN 8090295215, s. 17-19.

¹² BARŠA, Pavel (1999). Politická teorie multikulturalismu. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury In: ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Cargo Pub., 2001. ISBN 8090295215, s. 19.

Situace vídeňských Čechů je zcela odlišná od situace Čechů v USA. V USA nenávratně mizí české čtvrti. Podle posledního sčítání lidu v USA žije více než 1,5 milionu Čechů.¹³ Poslední institucí, která po Češích v Chicagu ve čtvrti Cicero zbyla, je česká škola Tomáše Garrigue Masaryka. Jinak z českého dědictví nezůstalo vůbec nic. V rozhovoru pro Český rozhlas zpovídal Jan Kaliba Kláru Moldovou, která českou školu v Chicagu vede. Dle jejího názoru je příčina mizení českých čtvrtí v USA způsobena tím, že se česká komunita vzmohla a odstěhovala se do lepších čtvrtí. O českou školu je však i v současné době zájem, rodiče sem vozí své děti i z dalekého okolí. Masarykova škola udržuje českou kulturu a komunitu pohromadě, avšak ze souvislého osídlení Čechů nezbylo nic.

Zástupce velvyslance v USA a historik Zdeněk Beránek v rozhovoru zmínil, že v USA se v současné době věnuje mnoho Američanů koníčku, který je založen na zkoumání původu pomocí testu DNA, které pomohou odhalit jejich původ a je možné, že díky tomu bude při příštím sčítání lidu více Čechů.¹⁴

Spolky jsou klíčovým prvkem pro utváření etnické identity vídeňských Čechů. Zuzana Brejchová, předsedkyně Česko-slovensko-rakouského Kontakt-Fóra, uvedla v rozhovoru pro Rádio Dráťák Magazin, že bez spolků česká menšina nepřežije. Dle jejího názoru zde Češi budou i nadále, ale budou do Vídně jezdit jen za prací a současná menšina bude jen přežívat a její děti dožívat. Pro zachování jsou potřeba hlavně peníze, aby spolky nadále neživořily, tak jak v současné době živoří. „*V poslední době se zaktivovaly spolky jako například Lumír či Akademický spolek, které byly u dohasínání, a bohužel kvůli ze strany vlády nedostatečnému financování české menšiny není možné tyto spolky dostatečně podporovat.*“ uvedla v rozhovoru paní Brejchová. Menšiny tak s omezeným rozpočtem dennodenně bojují. Většina financí od Rakouska jde hlavně na provoz školy. Dle paní Brejchové, by Rakousko mělo za školu převzít odpovědnost a tím pádem by zbylo více peněz i na práci spolků.¹⁵

¹³ Sčítání obyvatel podle národnosti v USA je zcela odlišné od deklarování národnosti v Evropě.

¹⁴ *V USA nenávratně mizí české čtvrti. Proč? Odpoví Jan Kaliba* | Plus. Český rozhlas Plus [online]. Copyright © 1997 [cit. 07.02.2020]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/v-usa-nenavratne-mizi-ceske-ctvrti-proc-odpovi-jan-kaliba-7962152#volume>.

¹⁵ Zuzana Brejchová | „*Bez spolků menšina nepřežije*“ - Češi - Rádio & Televize. Volksgruppen Übersicht [online]. Dostupné z: https://volksgruppen.orf.at/cesi/radiotelevize/stories/3033417/?fbclid=IwAR1FVcs_L0NXV3nDf1cui71NNLhwSE8wZEPrgJJl5CdJOI23Tfghqra70M.

4.2. Etnická menšina

Francesco Capotorti definoval etnickou menšinu, jako početně slabší skupinu, než je zbytek obyvatel státu, která má etnické, náboženské a jazykové rysy, kterými se odlišuje od zbytku obyvatelstva. Skupina vykazuje snahy o uchování své kultury, tradic, náboženství a jazyka.¹⁶

Etnické menšiny lze rozdělit do čtyř skupin:

1. „Malá etnika“, která nedisponují vlastním národním státem.
2. Části „státních národů“, žijící mimo mateřskou zemi v jiných státních útvarech.
3. Etnická společenství, u kterých chybí některé znaky „klasicky“ vyvinutých národů.
4. Specifické případy, které stojí mezi etnickou a etnografickou skupinou.¹⁷

Čechy ve Vídni lze zařadit do druhé skupiny etnických menšin, jelikož se jedná o část státního národa, který žije mimo mateřskou zemi v jiném státním útvaru.

Rakouská legislativa týkající se Čechů

Češi byli, zejména v době, kdy byl starostou Vídně Karl Lueger (1897-1910), diskriminováni. Starosta Lueger vydal například nařízení, že do obecních služeb smí být přijímány pouze osoby německé národnosti nebo nařízení, že pokud se někdo chtěl stát plnohodnotným občanem, musel slibovat, že: „má v úmyslu zachovávat dle svých sil německý charakter města“.¹⁸ Čechům byly také kladeny překážky ke dvojjazyčnému vzdělávání ve školách nebo při zakládání spolků. Etnická diskriminace Vídeňských Čechů neexistuje od účinnosti zákona z roku 1976 o národnostních menšinách, který schválil

¹⁶ CAPOTORTI, Francesco. Study on the rights of persons belonging to ethnic, religious, and linguistic minorities. In: ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Cargo Pub., 2001. ISBN 8090295215, s. 32.

¹⁷ ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace*. Praha: Cargo Pub., 2001. ISBN 8090295215, s. 31.

¹⁸ GLETTLER, Monika, Die Wiener Tschechen um 1900. In: BASLER, Richard, Helena BASLEROVÁ a Jiří K. KROUPA, ed. *Die Wiener Tschechen 1945-2015: ein Beispiel für eine gelungene Integration? = Vídeňští Češi 1945-2015 : příklad zdařilé integrace?*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2017. ISBN 978-3-9502074-1-5, s. 178.

kancelář Bruno Kreisky. Zákon poprvé definoval českou menšinu jako autochtonní. Současně vznikl i menšinový poradní sbor.¹⁹

Zákon o etnických menšinách vznikl na základě konceptu, který vytvořila již po 1. světové válce Společnost národů (předchůdce OSN), která podporovala práva menšin. V německy mluvících oblastech, zejména v Německu a Rakousku, byla cílem konceptu etnický založená legislativa (tzv. „Volksgruppenrecht“ - „zákon o etnických skupinách“).²⁰

V Rakousku je uznáno těchto 6 autochtonních menšin: Chorvati, Slovinci, Maďaři, Češi, Slováci a Romové.

Právní základ

Podle § 1 odst. 2 zákona o etnických skupinách se etnickými skupinami rozumí „takové skupiny rakouských občanů, kteří žijí v částech spolkového území a mají jazyk jiný než německý jako mateřský jazyk a mají své vlastní tradice“.

Jako rakouští občané mají členové národnostních menšin stejná práva jako ostatní rakouští občané. Kromě toho existují i některé zákony a předpisy, které obsahují specifická pravidla pro „(autochtonní) etnické skupiny“ a „jazykové menšiny“. Nejdůležitější z nich jsou uvedeny níže:

Ústavní právo:

- Článek 8 Spolkového ústavního práva
- Státní smlouva Saint-Germain-en-Laye
- Článek 7 Vídeňské státní smlouvy

¹⁹ BASLER, Richard, Helena BASLEROVÁ a Jiří K. KROUPA, ed. Die Wiener Tschechen 1945-2015: ein Beispiel für eine gelungene Integration? = Vídeňští Češi 1945-2015 : příklad zdařilé integrace?. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2017. ISBN 978-3-9502074-1-5, s. 179.

²⁰ SALZBORN Samuel, *The Concept of Ethnic Minorities*. International Law and the German-Austrian Response. Behemoth: a Journal on Civilisation, Germany: Universität Freiburg, 2009, 63-79 ISSN 1866-2447.

Jednoduché právní postavení:

- zákon o etnických skupinách (konsolidovaná verze)
- úřední věstník, kterým se mění zákon o etnických skupinách dne 26. 7. 2011 (BGBl I č. 46/2011)

- zákon o menšinových školách pro Burgenland
- zákon o školství pro menšiny v Korutanech

Předpisy založené na zákonu o etnických skupinách:

- Vyhláška federální vlády o poradních radách pro etnické skupiny²¹

Mezinárodní úmluvy

- Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin vstoupila v platnost pro Rakousko dne 1. července 1998. Obsahuje závazné zásady mezinárodního práva na ochranu národnostních menšin a vyžaduje, aby státy přijaly opatření na ochranu a podporu těchto menšin. Cílem této rámcové dohody bylo vytvořit celoevropský standard pro práva etnických skupin.
- Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků je mnohostranná dohoda přijatá pod záštitou Rady Evropy. Cílem této dohody je chránit historické regionální nebo menšinové jazyky jako společné evropské dědictví a podporovat kulturní bohatství Evropy.²²

²¹ *Volksgruppen*. [online] Bundeskanzleramt . [cit. 2019-05-04]. Dostupné z: <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/volksgruppen>.

²² *Ethnic Groups*. [online] Federal Chancellery . [cit. 2019-05-04]. Dostupné z: <https://www.federal-chancellery.gv.at/ethnic-groups>.

4.3. Integrace

Pojem integrace se často dává do protikladu s pojmem asimilace. Asimilace je chápána jako individuální kulturní adaptace imigranta a opouštění původních národních zvláštností. Pojem integrace je chápán jako sociální, politické a ekonomické zapojení do přijímací společnosti.²³

Integrací se obecně rozumí soudržnost složek v jistém systému. Integrací daného systému se rozumí existence určitých vztahů a vzájemné závislosti mezi entitami a ohraničením vůči určitému okolí.²⁴

Asimilace je popisována jako proces přizpůsobování se na základě připodobňování. Jedná se zejména o přizpůsobování se sociálnímu okolí a přebírání vzorců chování.

Hartmut Esser vypracoval model sociální integrace ve čtyřech dimenzích: kulturace, začlenění, interakci a identifikaci.

Kulturace je činnost, při níž dochází ke socializaci jedince v novém prostředí. Jedinec si osvojuje vědomosti a pravidla, která jsou v přijímací společnosti uplatňována.

Začlenění je činnost, při které dochází k začlenění jedinců do již existujícího sociálního systému. V praxi to znamená, že jsou jedincům přiznána práva jako usedlíkům, jako je například státní občanství, pozice ve vzdělání či na trhu práce.

Interakcí se rozumí přijetí sociálních vztahů a inkluze do důležitých částí přijímací společnosti. Patří sem pracovní vztahy, partnerství nebo manželství s příslušníky mimo vlastní etnickou skupinu.

Při identifikaci se jedinec považuje za součást celku. Jedná se o jedinečný postoj jedince k danému sociálnímu celku.²⁵

²³ BASLER, Richard, Helena BASLEROVÁ a Jiří K. KROUPA, ed. *Die Wiener Tschechen 1945-2015: ein Beispiel für eine gelungene Integration? = Videaňští Češi 1945-2015 : příklad zdařilé integrace?*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2017. ISBN 978-3-9502074-1-5, s. 159.

²⁴ ESSER, 2001b, Integration und ethnische Schichtung In: BASLER, Richard, Helena BASLEROVÁ a Jiří K. KROUPA, ed. *Die Wiener Tschechen 1945-2015: ein Beispiel für eine gelungene Integration? = Videaňští Češi 1945-2015 : příklad zdařilé integrace?*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2017. ISBN 978-3-9502074-1-5, s. 159.

²⁵ BASLER, Richard, Helena BASLEROVÁ a Jiří K. KROUPA, ed. *Die Wiener Tschechen 1945-2015: ein Beispiel für eine gelungene Integration? = Videaňští Češi 1945-2015 : příklad zdařilé integrace?*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2017. ISBN 978-3-9502074-1-5, s. 159-165.

Velká ochota k integraci byla zaznamenána u Čechů, kteří do Vídně uprchli po roce 1968. Souviselo to především s očekáváním toho, že se nebudou už moci nikdy vrátit zpět do vlasti. Tento krok však neznamenal, že vlastní kultura byla nutně nahrazena novou kulturou.²⁶

Dalšími důvody k ochotné integraci byly, dle Věry Mayerové, zážitky bezmoci československých občanů spojené s událostmi v letech 1938, 1948 a 1968 z jichž pramenil nedostatek národního uvědomění a vnímání pocitu vlasti.²⁷

Mezi „starousedlíky“ a nově příchozími z roku 1968 došlo k vytvoření odstupů, který byl zapříčiněný předsudky, a to jen posílilo tendence k asimilaci. Někteří rodiče neučili své děti česky, čehož později litovali.

Ve většině případů ale děti česky umí a jsou bilingvní a lze je tedy považovat za integrované do obou společností.²⁸

V současné době Vídeňské pracovní společnosti pro národnostní otázky (ARGE Volksgruppen) poslalo otevřený dopis spolkovému kancléři Sebastianovi Kurzovi (ÖVP) a ministryni integrace Susannu Raab (ÖVP), ve kterém žádá, aby stáhli přeložení agendy národnostních skupin ze sekce Úřadu spolkového kancléřství do nového Ministerstva integrace. Dle Vídeňského pracovního společnosti pro národnostní otázky je tento krok nepochopitelný, jelikož jednotlivé národnostní skupiny mají již stovky let v Rakousku zapuštěné kořeny a s Rakouskou republikou se identifikují.

Podle zástupců ARGE Volksgruppen Stefana Pauera a Ernóa Deáka není pro národnostní skupiny potřebné se integrovat, neboť již po několik staletí přispívají k pokojnému spoluzítí všech Rakušank a Rakušanů.²⁹

²⁶ BASLER, Richard, Sociální a systémová integrace na příkladu přistěhovalectví z Československa v letech 1966-1983 In: BASLER, Richard, Helena BASLEROVÁ a Jiří K. KROUPA, ed. Die Wiener Tschechen 1945-2015: ein Beispiel für eine gelungene Integration? = Vídeňští Češi 1945-2015 : příklad zdařilé integrace?. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2017. ISBN 978-3-9502074-1-5, s. 186-187.

²⁷ MAYEROVÁ Věra, Problematika asimilace vídeňských Čechů ve 20.století (do roku 1989) In: BASLER, Richard, Helena BASLEROVÁ a Jiří K. KROUPA, ed. Die Wiener Tschechen 1945-2015: ein Beispiel für eine gelungene Integration? = Vídeňští Češi 1945-2015 : příklad zdařilé integrace?. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2017. ISBN 978-3-9502074-1-5, s. 186.

²⁸ BASLER, Richard, Sociální a systémová integrace na příkladu přistěhovalectví z Československa v letech 1966-1983 In: BASLER, Richard, Helena BASLEROVÁ a Jiří K. KROUPA, ed. Die Wiener Tschechen 1945-2015: ein Beispiel für eine gelungene Integration? = Vídeňští Češi 1945-2015 : příklad zdařilé integrace?. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2017. ISBN 978-3-9502074-1-5, s. 186-187.

²⁹ *Otevřený dopis ARGE Volksgruppen adresovaný Kurzovi - Češi - Aktuálně*. Volksgruppen Übersicht [online]. Dostupné z:

4.4. Asimilace

Asimilace se odehrává na základě mnoha externích a endogenních motivačních faktorů. Mezi externí faktory patří ekonomická a politická situace, sociální přijetí a profesní prostředí. Endogenní motivy závisí na individualitě jedince.³⁰

Karl M. Brousek rozdělil asimilaci vídeňských Čechů na:

1. Uvědomělou, reflektovanou asimilaci, kdy si je jedinec plně uvědomuje vzdání se své národní příslušnosti a přihlašuje se k jinému etniku.

Uvědomělá asimilace se dělí na dva typy:

- a) násilná asimilace, ke které dochází z důvodu diskriminace jazyka, spolkového života, školství či volebního práva.
- b) spontánní asimilace, která souvisí zejména s nízkou sociální prestiží menšiny.

K tomuto typu asimilace docházelo za habsburské monarchie, kdy mnoho lidí migrovalo za prací, a v době mezi válkami.

2. Neuvědomělá, nereflektovaná asimilace, kdy jedinec zprvu ztrácí vědomé přináležení, ale mateřskou řeč ještě ovládá.

K tomuto druhu asimilace docházelo podle M. Brouška v osmdesátých letech 20. století.³¹

https://volksgruppen.orf.at/cesi/stories/3034220/?fbclid=IwAR1y1WBugyP2gyaHNN8zpSfYAAZHxYwR8zud7_Qlkh-FTywuChUWDLjQGg.

³⁰ MAYEROVÁ Věra. *Problematika asimilace vídeňských Čechů ve 20. století (do roku 1989)*. In: BASLEROVÁ, Helena, ed. *Die Wiener Tschechen 1945-2005: zur Geschichte einer Volksgruppe*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2006. ISBN 3-9502074-0-6, s. 279.

³¹ BROUSEK, Karl M., Wien und seine Tschechen In: BASLEROVÁ, Helena, ed. *Die Wiener Tschechen 1945-2005: zur Geschichte einer Volksgruppe*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2006. ISBN 3-9502074-0-6, s. 279.

Kulturní a geografický odstup potomků od vlasti rodičů je zpravidla nevyhnutelný i v rodinách, kde se český jazyk uchovává a kultura se udržuje například ve spolecích. Souvisí to s přirozeným procesem integrace, socializace a individualismu mladistvých.

Mnoho národnostně uvědomělých Čechů však asimilaci odmítlo, a podařilo se tak český jazyk a české tradice uchovat.³²

³² MAYEROVÁ Věra. *Problematika asimilace vídeňských Čechů ve 20. století (do roku 1989)*. In: BASLEROVÁ, Helena, ed. *Die Wiener Tschechen 1945-2005: zur Geschichte einer Volksgruppe*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2006. ISBN 3-9502074-0-6, s. 283-286.

5. Vlastní práce

5.1. Historie Čechů ve Vídni

Češi patří k Vídni odpradáвна. První zmínky o Čechách ve Vídni pocházejí ze středověku. Kupci z Čech do Vídně přicházeli za obchodem a postupně se zde usazovali. Nárůst Čechů ve Vídni můžeme datovat do konce 18. století. Nejvyšší expanze byla však zaznamenána v druhé polovině devatenáctého století, v době industrializace.³³ Do Vídně odcházeli za prací i čeští řemeslníci. Očekávali zde lepší život, ale častokrát pak pracovali ve strašných podmínkách v továrnách. Vídní prošlo mnoho českých dělníků, zedníků, cihlářů (zejména v oblasti Wienerberg), učňů, studentů, lékařů, herců, hudebníků, politiků a mnoho dalších. Jejich potomci se ve Vídni usadili.

Češi ve Vídni do konce roku 1918

V roce 1780 ve Vídni žilo cca 6000 českých obyvatel. V roce 1820 žilo ve Vídni z celkového počtu obyvatel 260 000 celkem 24 % Čechů, Moravanů a Slezanů. Výrazný pokles Čechů ve Vídni byl zaznamenán o 60 let později, kde ve Vídni žilo pouze 25 100 Čechů. V roce 1900 se uvádí počet 551 928 Čechů žijících ve Vídni – některé prameny však udávají počet vídeňských Čechů menší. I tak byla Vídeň největším „českým“ městem – v Praze na přelomu století žilo jen kolem 200 000 obyvatel (tzv. Velká Praha vznikla připojením okolních obcí až v roce 1922).³⁴

Češi působili na Vídeňany zpočátku dost exoticky, a to zejména kvůli svému zjevu a venkovskému způsobu chování. Německy Češi neuměli a němčinu často komolili. Češi se tak stávali terčem vtipů a posměšných písniček. Nevraživost vůči Čechům se stupňovala zejména v době, když národní emancipace Čechů začala sklízet úspěchy. Češi se vzdělávali a postupem času začali vyžadovat i místa v oborech určených výhradně pro Němce a požadovali také podíl na státní moci. Kvůli nevraživosti ze strany Vídeňanů se

³³ VOCELKA, Karl. Češi ve Vídni. In: VALEŠ, Vlasta, ed. *Doma v cizině: Zu Hause in der Fremde : Češi ve Vídni ve 20. století : Praha, Clam-Gallasův palác, 20. prosince 2001 - 31. března 2002 : [katalog výstavy]*. Praha: Scriptorium, 2002. ISBN 80-86197-34-4, s. 11.

³⁴ KOUDELKOVÁ, Jana. *Češi ve Vídni: Tschechen in Wien*. Brno: Jihomoravský kraj, 2013. ISBN 978-80-260-5548-8, s. 127-128.

část Čechů chtěla co nejrychleji asimilovat a splynout s okolím. Mnoho českých obchodníků a řemeslníků zamlčovalo svoje češství z čistě komerčních důvodů. Šlo jim o prosperitu jejich podnikání, jelikož jejich zákazníci hovořili především německy.³⁵

Češi začali ve Vídni budovat národní identitu rozvíjením vlastních aktivit. Vzniklo mnoho zájmových, vzdělávacích a zábavných spolků, které se zaměřovaly zejména na kulturní a spolkové akce, osvětovou činnost, přednášky a publikační činnost. Slovanská beseda vznikla v roce 1865. Během krátké doby získala Slovanská beseda ryze český ráz. Jejím ředitelem a mecenášem se stal Evžen Karel hr. Černín.³⁶ V roce 1868 vznikl ze studentského spolku Vltava Akademický spolek, který funguje dodnes. Jednota Máj si při založení dala za cíl vzdělávat Čechy. Dnes se však zaměřuje spíše na kulturní výměnu a organizaci zájezdů. V roce 1872 byl založen školský spolek Komenský, který vznikl za účelem vytvoření české školy ve Vídni. První česká škola byla zřízena v roce 1883. Spolek Komenský funguje dodnes. Spolek Vlastenecká omladina byl založen jako divadelní ochotnické sdružení s cílem zachovat český jazyk a zabránit tak asimilaci. Spolek je činný dodnes. K nejstarším spolkům ve Vídni patří také Sokol, který dodnes provozuje svoji činnost v několika vídeňských obvodech.³⁷

Spolková činnost byla ochromena v první světové válce, kdy se nejen zhoršila politická a hospodářská situace, ale i mnoho českých mužů muselo odejít do války.

Rok 1918

Když byla dne 12. 11. 1918 vyhlášena „Republika Německé Rakousko“, nebyla přesně definována státní myšlenka ani přesně určeno státní území. Podmínka pro získání rakouského občanství, byla stanovena kritériem domovské příslušnosti v některé z rakouských obcí. Státní občanství získali i ti, kteří zde pobývali před rokem 1914.

³⁵ *Vídeň, druhé největší české město (Rakousko) | Lidé a Země.* [online]. Dostupné z: <http://lideazeme.reflex.cz/clanek/viden-druhe-nejvetsi-ceske-mesto>.

³⁶ SEKERA, Martin. *Jací byli Češi ve Vídni do roku 1918?* In: VALEŠ, Vlasta. *Doma v cizině. Češi ve Vídni ve 20. století / Zu Hause in der Fremde. Tschechen in Wien im 20. Jahrhundert.* Praha: Archiv hl. m. Prahy, 2002. ISBN 80-86197-34-4, s. 16.

³⁷ KURILLOVÁ, Hana. *Exulantský a krajaňský život Čechů ve Vídni.* [online]. *Moderní dějiny.* 2013. [cit. 1.10.2019]. Dostupné z: [http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/exulantsky-a-krajansky-zivot-cechu-ve-vidni/.](http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/exulantsky-a-krajansky-zivot-cechu-ve-vidni/)

K rozšíření tohoto zákona v národnostním smyslu došlo až přijetím smlouvy ze Saint-Germain. Občanství mohli dodatečně získat i ti, kteří pocházeli z bývalé monarchie a patřili k německé většině obyvatelstva kvůli své rase a jazyku. Přijetím saint-germainské smlouvy se Rakousko zavázalo k podpoře a ochraně menšin. Zpřesnění této smlouvy bylo provedeno 7. června 1920 Brněnskou smlouvou, která byla uzavřena mezi Československem a Rakouskem. Československo převzalo ochrannou moc a podporu svých krajanů, která spočívala především v pomoci v oblasti hospodářství, školství a kultury.³⁸

Kvůli nově zavedeným právních opatřením muselo mnoho českých úředníků opustit svá místa, jelikož nechtěli přijmout podmínku rakouského občanství pro setrvání v zaměstnání. Proto se mnoho Čechů rozhodlo přestěhovat se do nově vzniklého Československa. Nově vzniklá Republika Německé Rakousko se totiž potýkala s velkými hospodářskými problémy, a tak se Češi nemuseli dlouho rozmýšlet, zda zůstat, nebo odejít. Mnoho českých odborníků, kteří se vrátili zpět do Československa přispělo k vybudování nového státního systému. Po roce 1918 repatriovalo asi 150 tisíc osob.³⁹

Vývoj mezi válkami

Dne 5. listopadu 1918 se ve Vídni ustanovil Československý národní výbor, ve kterém se sdružili české a slovenské politické strany. V roce 1919 byly vytvořeny československé kandidátní listiny do voleb do Národní rady, zemského sněmu i obecních rad. Do Národní rady byl tehdy poprvé a naposledy zvolen Čech František Dvořák. V dolnorakouském zemském sněmu získali Češi tři mandáty a ve vídeňské obecní radě získali osm mandátů.

Nejsilnější politickou stranou byli sociální demokraté, kteří byli napojeni na Prahu až do roku 1919, kdy začali spolupracovat s rakouskou sociálně demokratickou stranou.

³⁸ EBNER Paulus. Politické dějiny a právní postavení české menšiny v Rakouské republice. In: VALEŠ, Vlasta. *Doma v cizině. Češi ve Vídni ve 20. století / Zu Hause in der Fremde. Tschechen in Wien im 20. Jahrhundert*. Praha: Archiv hl. m. Prahy, 2002. ISBN 80-86197-34-4, s. 33.

³⁹ VALEŠ, Vlasta. *Die Wiener Tschechen einst und jetzt: eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der tschechischen Volksgruppe in Wien = Vídeňští Češi včera a dnes : úvod do dějin a současnosti české národnostní skupiny ve Vídni*. Praha: Scriptorium, 2004. ISBN 80-86197-52-2, s. 100-101.

Československá strana lidová v Rakousku spolupracovala s křesťanským hnutím. Národní sociální strana byla zaměřena levicově a byla propojena s dělnickou jednotou Barák.⁴⁰

Pomoc vídeňským Čechům v hospodářsky zničeném Rakousku byla poskytována i z Československa. Repatriovaní vídeňští Češi zakládali v Československu Spolky jako Dobromil, Jindra, Česká Vídeň a pražský odbor Školského spolku Komenský pořádaly sbírky a benefiční akce.

V roce 1918 vznikl ve Vídni spolek České srdce, který pomáhal sociálně slabým členům české menšiny. Hlavním heslem bylo: „Pomozte hladovějícím českým dětem.“ Zakladatelé tohoto spolku byli Machar, Šimek, Tusar a Gabriel. V roce 1923 mělo České srdce 923 dětí v poručnictví a přes tisíc dětí v péči.⁴¹

Vývoj ve 30. letech 20. století

V roce 1934 vypukla v Rakousku občanská válka mezi spolkovou vládou s domobranou a sociálními demokraty. Výsledkem byla porážka sociální demokracie. To mělo vliv i na vídeňské Čechy, protože jejich nejvýznamnější strana byla rozpuštěna, a s ní i spolky, které na ni navazovaly.

V roce 1938 Adolf Hitler vyhlásil anšlus Rakouska k říši. Činnost menšiny byla čím dál tím více omezována a mezi vídeňskými Čechy se šířil strach. Situace nejvíce postihla české školství, když bylo nejdříve nařízeno propustit všechny neárijské zaměstnance, poté byly zavedeny říšsko-německé osnovy, a nakonec v roce 1942 byl Školský spolek Komenský rozpuštěn a s ním i většina českých spolků.⁴²

⁴⁰ EBNER Paulus. Politické dějiny a právní postavení české menšiny v Rakouské republice. In: VALEŠ, Vlasta. *Doma v cizině. Češi ve Vídni ve 20. století / Zu Hause in der Fremde. Tschechen in Wien im 20. Jahrhundert*. Praha: Archiv hl. m. Prahy, 2002. ISBN 80-86197-34-4, s. 33-34.

⁴¹ VALEŠ, Vlasta. *Die Wiener Tschechen einst und jetzt: eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der tschechischen Volksgruppe in Wien = Vídeňští Češi včera a dnes : úvod do dějin a současnosti české národnostní skupiny ve Vídni*. Praha: Scriptorium, 2004. ISBN 80-86197-52-2, s. 102-103.

⁴² VALEŠ, Vlasta. *Die Wiener Tschechen einst und jetzt: eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der tschechischen Volksgruppe in Wien = Vídeňští Češi včera a dnes : úvod do dějin a současnosti české národnostní skupiny ve Vídni*. Praha: Scriptorium, 2004. ISBN 80-86197-52-2, s. 108-110.

Vývoj po roce 1945

Po 2. světové válce došlo k reemigraci vídeňských Čechů zpět do Čech. České úřady nabízely Vídeňským Čechům především vysídlené oblasti po vyhnaných Němcích. Návrat do Čech zajišťoval Československý ústřední výbor ve Vídni, který po prověření národní a politické spolehlivosti vydával tzv. „zelenou kartu“, která představovala pro československé úřady provizorní občanský průkaz. V Praze vznikla Reemigrační kancelář Čechů a Slováků, která měla na starosti rozmístování krajanů v Československé republice. Předsedou byl jmenován Antonín Machát. V roce 1945 reemigrovalo z Rakouska více než pět tisíc osob. Do roku 1947, kdy byla reemigrace ukončena, přesídlilo přibližně 11 000 osob. V Rakousku zůstalo kolem 40 000 osob, z nichž Slováci tvořili 10 %.⁴³

Paní Gregorová, předsedkyně Českého srdce, při rozhovoru uvedla: „*Moje rodina se také měla vrátit zpět do Československa, konkrétně do Liberce, kde měl můj dědeček, vyučený švec, pokračovat v řemeslu. Nakonec však dědeček rozhodl, že se do Liberce nevrátíme, jelikož se domníval, že se tam neužijeme.*“

Reemigranti doufali v lepší životní podmínky než ve válkou zničeném Rakousku. Očekávání Vídeňských Čechů se však nenaplnilo, jelikož přemístování bylo provázeno řadou problémů a domácí Češi nečekali na krajanů s otevřenou náručí. Vídeňští Češi zvyklí na ruch velkoměsta si těžce zvykali na nový život na venkově.

Po druhé světové válce začali Vídeňští Češi obnovovat spolkovou činnost. Československý ústřední výbor zastřešoval organizace, mezi nimiž byla například Československá strana socialistická, Barák, Sokol a Sdružení katolických spolků. Výbor kromě reemigrace zajišťoval balíčkovou akci, aby zmírnil nouzi Čechů ve Vídni po válce.

Když se v roce 1946 stal předsedou československé vlády Klement Gottwald začala se zvyšovat moc Komunistické strany Československa. Komunisté chtěli ovládnout i české spolky ve Vídni, protože chtěli získat jejich nemovitosti. Ovládnutí tisku byl jen další z cílů, které si zadala Komunistická strana.⁴⁴

⁴³ VALEŠ, Vlasta. *Die Wiener Tschechen einst und jetzt: eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der tschechischen Volksgruppe in Wien = Vídeňští Češi včera a dnes : úvod do dějin a současnosti české národnostní skupiny ve Vídni*. Praha: Scriptorium, 2004. ISBN 80-86197-52-2, s. 110-112.

⁴⁴ Tamtéž, s. 113-114.

Menšina ve Vídni se rozdělila na dva tábory. Jedni, kteří podporovali komunistický režim a druzí, kteří nesouhlasili s děním v komunistickém Československu.

V roce 1949 vznikl spolek Sdružení Čechů a Slováků v Rakousku, který si dal za cíl sdružovat krajany, kteří mají kladný vztah k Československu, bez ohledu na stranickou příslušnost. Bylo pod vlivem komunistů jak z Československa, tak i z Rakouska. Po roce 1948 se sdružení stalo výkonným orgánem Ministerstva zahraničních věcí Československé republiky. Sdružení bylo prostřednictvím něho financováno, a proto byly také organizovány různé kulturní akce, a pořádaly se zájezdy do ČSSR. Sdružení vydávalo své vlastní noviny, které nesly název „Vídeňské menšinové listy“.

Školský spolek Komenský obnovil svoji činnost po válce otevřením pěti škol. V následujícím školním roce byly otevřeny už jen tři školy z důvodu reemigrace. Školský spolek Komenský vlastnil mnoho nemovitostí, a proto byl pod velkým vlivem Československa, které si na jeho nemovitosti dělalo nárok. Komunisté dosadili do školy učitele, kteří byli loajální k režimu. Snažili se tak ideologicky ovlivnit mladou generaci.

Menšinová rada obnovila svoji činnost v roce 1951 proto, aby podpořila a sdružovala demokratické česko-vídeňské spolky. Spolky odmítající komunistický režim byli bez finanční podpory z ČSSR a celkově byli úplně odtrženi od dění v Československu. Mnoho spolků tak opustilo Menšinovou radu a přidalo se k pro komunistickému Sdružení Čechů a Slováků, jelikož jim to přineslo mnoho výhod. Menšinovou radu opustili například Spolek Národní dům nebo Vlastenecká omladina.⁴⁵

⁴⁵ VALEŠ, Vlasta. *Die Wiener Tschechen einst und jetzt: eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der tschechischen Volksgruppe in Wien = Vídeňští Češi včera a dnes : úvod do dějin a současnosti české národnostní skupiny ve Vídni*. Praha: Scriptorium, 2004. ISBN 80-86197-52-2, s. 115-119.

Emigrace z Československa po roce 1968

Po obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy se Rakousko stalo přechodnou stanicí pro několik desítek tisíc Čechoslováků, kteří byli buď na dovolené v Rakousku, nebo se vraceli z dovolené z Itálie nebo Jugoslávie. Lidé čekali, jak se situace bude nadále vyvíjet. Emigranti přicházeli i z Československa. V období od 21.8. do 24.10. přišlo do Rakouska cca 96 000 Čechoslováků. Uprchlíci se mohli rozmyslet, zda chtějí emigrovat, nebo se vrátit zpět do Československa. Vláda Rakouska se rozhodla stanovit platnost povolení k pobytu do konce března 1969. V Rakousku požádalo o politický azyl v letech 1968-1970 přibližně 12 000 osob. Spolkový kancléř Bruno Kreisky poskytl signatářům Charty 77, kvůli jejich pronásledování v ČSSR, útočiště v Rakousku.

Respondentka, která do Vídně přišla 5. 4. 1969 (v té době jí bylo 23 let) uvedla: *„Utíkali jsme před komunistickým režimem. Jen babička zůstala v Čechách. Tou dobou jsme ve Vídni měli už mnoho příbuzných. Můj přítel byl ve Vídni také dříve než já. V srpnu jsme se vzali. Ze začátku to bylo hodně těžké. Byt byl drahý, ale přitom to byl jen malý pokoj s kuchyní a sociální zařízení bylo na chodbě. Do Vídně jsem přišla se 120 šilinky. Doma jsme měli jen 1 hluboký a 1 mělký talíř. Německy jsem se učila sama. Za cíl jsem si dala každý den se naučit 3 nová slova. Po 3 letech (tedy v roce 1972) jsem dostala rakouské občanství a s rodinou jsme si udělali týdenní výlet po Rakousku. 21 let jsem nesměla do Čech pod trestem 2 let ve vězení.“*

V říjnu roku 1969 byly uzavřeny hranice Československé socialistické republiky a cestování do Rakouska bylo téměř nemožné.

Přivítání uprchlíků z roku 1968 proběhlo zpočátku kladně. Všichni chtěli emigrantům pomoci. Někteří, zejména mladí emigranti, se brzy zapojili do spolkového života. Po určité době se ale objevili rozdíly v názorech mezi „starousedlíky“ a nově příchozími. Jak mi sdělil respondent, starousedlíci se netěšili tomu, že přišli mladí dynamičtí lidé, jelikož se báli o své posty. Nově příchozí proto začali tvořit vlastní spolky,

mezi nimiž byl například spolek Vlast a Kulturní Klub Čechů a Slováků v Rakousku. Jednotlivé skupiny mezi sebou nekomunikovaly a vzájemně se ignorovaly.⁴⁶

Polistopadová situace 1989

Situace po listopadu 1989 a s tím spojené změny v politickém spektru v Československu měly za následek urovnání sporů mezi poválečně rozdělenou menšinou. Spolky, které dříve podporovaly komunistický režim, vstoupili do Menšinové rady. Stranou zůstal záměrně Školský spolek Komenský, aby mohl poskytovat vzdělání bez rozdílu.

Důležitou událostí v roce 1994 bylo ustanovení českého poradního sboru při Úřadu spolkového kancléře. Poradní sbor podává doporučení ohledně menšiny. Členové poradního sboru jsou voleni na 4 roky. Při stanovení poradního sboru měla Menšinová rada české a slovenské větve v Rakousku 2 hlasy. Sdružení spolků Čechů a Slováků (následně jej vystřídal Školský spolek Komenský) mělo 1 hlas, stejně tak měly 1 hlas Jirásek/Nová vlast a Kulturní Klub Čechů a Slováků v Rakousku. Tři hlasy měli zástupci nejsilnějších vídeňských politických stran. Dva hlasy měli zástupci katolické církve.

Hlavní doporučení dává poradní sbor ohledně financování menšinových aktivit. Členové poradního sboru se dohodli, že největší prioritou je subvencování školy, následované tiskem.⁴⁷

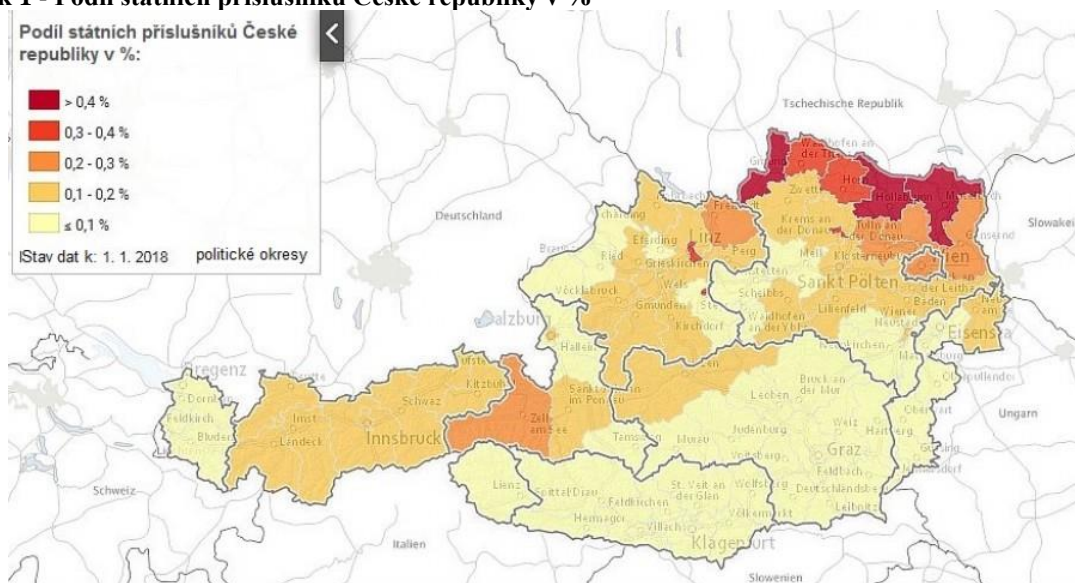
⁴⁶ VALEŠ, Vlasta. *Die Wiener Tschechen einst und jetzt: eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der tschechischen Volksgruppe in Wien = Vídeňští Češi včera a dnes : úvod do dějin a současnosti české národnostní skupiny ve Vídni*. Praha: Scriptorium, 2004. ISBN 80-86197-52-2, s. 120-124.

⁴⁷ VALEŠ, Vlasta. *Die Wiener Tschechen einst und jetzt: eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der tschechischen Volksgruppe in Wien = Vídeňští Češi včera a dnes : úvod do dějin a současnosti české národnostní skupiny ve Vídni*. Praha: Scriptorium, 2004. ISBN 80-86197-52-2, s. 126-127.

Počet Čechů v Rakousku a ve Vídni v současnosti

Poslední oficiální sčítání lidu proběhlo v Rakousku v roce 2011. Od té doby však bylo na stránkách Spolkového statistického úřadu Rakousko (STAT) zveřejněno mnoho statistik. Na stránkách STAT jsou zveřejněny statistiky podle více kritérií. Statistika jsou členěny podle země narození, státní příslušnosti a naturalizace. V textu budou srovnávány údaje z roku 2002, 2018 a 2019.

Obrázek 1 - Podíl státních příslušníků České republiky v %

Zdroj: STATatlas [online]. Copyright © Statistik Austria [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: https://www.statistik.at/atlas/?mapid=them_bevoelkerung_staatsangehoerigkeit&layerid=layer1&sublayerid=sublayer0&languageid=0

Rakousko

Země narození

Zaměříme-li se na kritérium země narození, tak podle výsledků sčítání obyvatel uskutečněném v říjnu 2001, žilo k 1. lednu 2002 v Rakousku 56 739 osob, které se narodily v Česku. V této době byla česká menšina 5. největší skupinou migrantů, a to po Německu, Bosně a Hercegovině, Turecku a Srbsku. K 1. lednu 2018 žilo v Rakousku celkem 37 807 osob narozených v České republice, avšak k 1. lednu 2019 to bylo o něco méně, 37 079 osob. Oproti roku 2002 se počet snížil přibližně o 33 %.

Státní příslušnost

Počet obyvatel se státní příslušností ČR od roku 2002 neustále roste (na rozdíl od předchozího případu). Na začátku roku 2002 v Rakousku žilo 6 231 Čechů, k 1. lednu 2018 to bylo dokonce 13 091 Čechů a v roce 2019 13 596 Čechů, což je přibližně dvakrát více, než v roce 2002. Nejvíce osob s českou státní příslušností žije ve spolkových zemích Vídeň, Dolní a Horní Rakousko a Tyrolsko.⁴⁸

Naturalizace

Z hlediska naturalizace bylo v roce 2018 celkem 66 lidí (s předchozím českým občanstvím), kteří byli naturalizováni. Statistiky zahrnují jak naturalizaci osob s bydlištěm v Rakousku, tak osoby s bydlištěm v zahraničí.⁴⁹

Podle STAT žilo v Rakousku v roce 2016 kolem 47 600 českých migrantů první a druhé generace, z toho 32 500 tvoří osoby první generace. Vídeňské velvyslanectví však odhaduje počet českých migrantů na 42 000.⁵⁰

Vídeň

Země narození

V roce 2002 se počet osob narozených v České republice a žijících ve Vídni pohyboval okolo 25 042 osob, v roce 2018 zde žilo 14 054 osob a v roce 2019 o 425 osob méně, tedy 13 629. Počet obyvatel zahrnuje počet osob registrovaných ve Vídni v daném čase s hlavním bydlištěm.

⁴⁸ MALÍKOVÁ, Michaela. *Češi v Rakousku*. Hospodářská a kulturní studia. (HKS) [online]. 2019 [cit.2020-01-28]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rakousku In: Bevölkerung nach Staatsangehörigkeit und Geburtsland [online]. Copyright © [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bevoelkerung/bevoelkerungsstruktur/bevoelkerung_nach_staatsangehoerigkeit_geburtsland/index.html

⁴⁹ MALÍKOVÁ, Michaela. *Češi v Rakousku*. Hospodářská a kulturní studia. (HKS) [online]. 2019 [cit.2020-01-28]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rakousku In: Einbürgerungen. [online]. Copyright © [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bevoelkerung/einbuengerungen/index.html

⁵⁰ MALÍKOVÁ, Michaela. *Češi v Rakousku*. Hospodářská a kulturní studia. (HKS) [online]. 2019 [cit.2020-01-28]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rakousku In: Rund 47.600 Personen mit tschechischem Migrationshintergrund [online]. Medienservicestelle [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: http://medienservicestelle.at/migration_bewegt/2017/10/18/rund-47-600-personen-mit-tschechischem-migrationshintergrund

Státní příslušnost

Osob s českou státní příslušností žijících ve Vídni bylo v roce 2002 celkem 1885. V roce 2018 tento počet stoupl na 4 104 osob a v roce 2019 se toto číslo zvýšilo na celkem 4 218 osob.

Naturalizace

Podle statistiky obyvatelstva podle původu žilo v roce 2002 ve Vídni 24 417 osob českého původu, které měly rakouské občanství. Statistika z roku 2018 uvádí číslo o něco menší – pouze 14 094 osob. Celkem to bylo 5097 mužů a 8997 žen. Statistika k letošnímu roku zatím není známá.⁵¹

Obrázek 2 - Seznam termínů a definic

Termín	Definice
Obyvatelstvo	Osoby, které jsou registrovány ve Vídni se svým hlavním místem bydliště a mají nepřetržitý minimální pobyt ve Vídni po uplynutí lhůty 90 dnů.
Cizí státní příslušnost	Osoby cizí státní příslušnosti.
Cizí země narození	Osoby narozené v zahraničí.
Cizí původ	Občané, kteří nejsou rakouskými občany nebo rakouskými státními příslušníky.
Přistěhovalec	U osob s přistěhovaleckým zázemím se oba rodiče narodili v zahraničí, přičemž členové první generace se narodili v zahraničí a osoby druhé generace se narodily v Rakousku.
Naturalizace	Kombinace žádosti osoby, která má být naturalizována, a udělení státního občanství následným úředním aktem.
Migranti první generace	Osoby, jejichž místo narození je stejné, jako obou rodičů – v zahraničí.
Migranti druhé generace	Osoby, jejichž místo narození je v Rakousku, ale oba rodiče se narodili v zahraničí.

Zdroj: Begriffe und Definitionen zum Thema Migration. Stadt Wien - Offizielle & aktuelle Infos und Services der Wiener Stadtverwaltung [online]. Copyright © wien.at [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <https://www.wien.gv.at/statistik/bevoelkerung/bevoelkerungsstand/def-migration.html>, upraveno

⁵¹ MALÍKOVÁ, Michaela. *Češi v Rakousku*. Hospodářská a kulturní studia. (HKS) [online]. 2019 [cit. 2020-01-28]. Dostupné z: http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rakousku In: Stadt Wien - Offizielle & aktuelle Infos und Services der Wiener Stadtverwaltung [online]. Copyright © wien.at [cit. 2019-05-16]. Dostupné z: <https://www.wien.gv.at/statistik/bevoelkerung/einbuengerung>.

5.2. České národnostní spolky ve Vídni

V následující kapitole jsou popsány nejdůležitější české národnostní spolky ve Vídni. U jednotlivých spolků je stručně popsán jejich historický vývoj následovaný popisem současné situace, s důrazem na zjištění informací týkajících se počtu členů, průměrného věku členů, podmínek přijetí členů do spolků, členských příspěvků, financování těchto spolků, vzájemné spolupráce spolků a spolupráce spolků s Českou republikou.

České srdce

České srdce vzniklo v posledních měsících války v Praze. Skupina intelektuálů vytvořila organizaci na pomoc osobám, které byly postižené válkou.

Josef Svatopluk Machar se zasloužil o rozšíření aktivit Českého srdce do Vídně. Dne 25. ledna 1918 se v dnešním Hotelu Pošta konala první schůze Českého srdce ve Vídni. Na schůzi se diskutovalo především o tom, jak bude pomoc osobám postižených válkou uskutečňována. Na závěr schůze se konala první sbírka na vídeňské České srdce, kdy se vybralo 1621 korun.

České srdce to v počátcích nemělo lehké kvůli rakouské vládě, která se s nelibostí dívala na sjednocování české menšiny. Rakouské úřady dlouho odmítaly zapsat České srdce do spolkového registru, a proto bylo České srdce zcela odkázáno na pomoc menšiny, která byla naštěstí velmi silná. České srdce vybízelo všechny spolky, aby pomohly zejména v péči o děti. České srdce nejvíce spolupracovalo s Školským spolkem Komenským a pečovatelským spolkem Domov.

Finanční i materiální prostředky pocházely od vídeňských Čechů, ale i od lidí z Čech a Moravy, kteří byli s Vídni spojeni především kvůli příbuzným. Více finančních prostředků pocházelo ze sbírek, které pořádali úředníci, dělníci, služebníci a další. České srdce dostávalo výtěžky z kulturních akcí, které pořádaly jednotlivé česko-vídeňské spolky.

Přispívali také odběratelé vídeňských českých novin. Důležitá byla pomoc materiální, kde šlo zejména o potravinové dary. České srdce získávalo finanční prostředky i prodejem upomínkových předmětů, odznaků nebo pohlednic. Josef Svatopluk Machar přispěl Českému srdci prodejem svých rukopisů, o které byl obrovský zájem, který nakonec přinesl částku 10 000 korun. Pomoc, na konci války, přišla i z ostatních států Evropy a z Ameriky.

V roce 1920 si České srdce mohlo dovolit koupit první vlastní pozemek v XIII. okrese na Jagdschlossgasse a pronajmout další pozemek na Michalské louce. Na nich byla vybudována hřiště a dvě chaty, které sloužily především k rekreaci českých dětí. Nejdůležitějším hřištěm se stalo hřiště v X. okrese, které České srdce odkoupilo od hraběte Karla Lanskoronského-Brezie v lednu 1922.⁵² Paní Gregorová, předsedkyně Českého srdce, mi sdělila, že hřiště bylo získáno ze sbírky, kdy lidé chodili od domu k domu a sbírali krejcárek ke krejcárku.

České srdce pomáhalo nejenom českým dětem, ale i válečným invalidům, ovdovělým ženám a starý lidem.

České srdce mohlo pokračovat ve své činnosti i po nástupu fašismu z důvodu deklarované charitativní činnosti ve stanovách. V roce 1942 obsadila prostory Českého srdce v Hotelu Post Národně socialistická německá dělnická strana.

Po druhé světové válce bylo činnosti Českého srdce velmi potřeba, jelikož zásobování nefungovalo a lidé trpěli hladem.

⁵² *České srdce 1918-2018: československá sociální péče v Rakousku*. Praha: Matfyzpress, nakladatelství Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy, 2018. ISBN 978-80-7378-364-8, s. 8-25.

Současná situace

České srdce v současné době poskytuje sociální péči dětem, mladistvým a dospělým. České srdce poskytuje jednorázové finanční výpomoci starousedlíkům, poskytuje podporu v bydlení, financuje různé kulturní akce a podporuje ostatní spolky mimo jiné tím, že financuje sídlo spolků v Hotelu Post.

Věra Gregorová, předsedkyně Českého srdce, při rozhovoru uvedla, že: *„Dnes již naštěstí nikdo netrpí hlady, a proto se chce České srdce věnovat hlavně té kulturní stránce.“*

Počet členů Českého srdce v současné době klesá. Jednotlivé odbory se musejí sjednocovat. České srdce má minimální členské příspěvky. V roce 1970 České srdce prodalo hřiště v X. okrese (dnešní Allianz - Stadion). Peníze z prodeje hřiště se uložily a České srdce s nimi dodnes hospodář.

České srdce dlouhodobě finančně podporovalo Vídeňské svobodné listy. Paní Gregorová uvedla, že pokud by České srdce dekádu nepodporovalo Vídeňské svobodné listy, zanikly by. České srdce v současné době podporuje hlavně Akademický spolek.

Paní Gregorová zmínila, že má v hlavě desetiletý program do budoucna. Chce generovat určité fondy, ze kterých bude České srdce do budoucna těžit. Paní Gregorová doufá, že funkci po ní někdo silný přezve. Spolková činnosti je založena na dobrovolnosti a jsou to neplacené aktivity. Spolky žijí ze zájmu společnosti.

Městské prostředí je velké a asimilace rychle pokračuje. *„Dříve byla jiná doba, nebyla televize ani kina. Chodilo se do kostela. Ze smíšených manželství se jen málo dětí hlásí do české školy a ve spolcích čeština mizí, jelikož dříve byla jen hlavní škola, české gymnázium neexistovalo.“* sdělila paní Gregorová.

Paní Gregorová však vidí zájem rodin vést potomky dál k tradici. Zejména potomci druhé generace si uvědomují svůj původ, a snaží se udržovat české kulturní tradice.

Sokol

V roce 1862 byl založen Sokol v Praze. Vídeňský Sokol vznikl v roce 1868 a první jednota se nacházela za vnitřním vídeňským městským okruhem. Druhá jednota, která byla pojmenována Sokolská jednota Tyrš, se nacházela ve Funfhausu. Vznikla tak, že se sešlo asi padesát mužů v hostinci u pana Volánka, kteří se nechtěli věnovat jen popíjení, ale chtěli i cvičit. Postupně přibyli sokolské jednoty v dalších jedenácti krajích.

Členové jednoty Tyrš zprvu cvičili jen v hostinci, avšak to se nelíbilo majiteli, jelikož mu to nepřinášelo žádnou tržbu. Cvičenci tedy zakoupili pozemek v Turnergasse 9 a chtěli vybudovat vlastní tělocvičnu. Družstvo Sokola změnilo název na Družstvo pro vystavění spolkového domu, jelikož věděli, že pokud se bude družstvo jmenovat Sokol nepřipojí se k výstavbě domu žádný jiný spolek. Po dostavění domu se družstvo přejmenovalo na Družstvo Národní dům.

Rozkol v Sokolu nastal v 50. letech 20. století, kdy většina jednot odmítala totalitní režim a nechtěla se podvolit totalitní Praze. Kvůli narušené statice se musel Národní dům zbourat a na jeho místě byl postaven hotel Bohemia, ve kterém měl 10% podíl Družstvo Národního domu a zbylý podíl náležel Školskému spolku Komenský, který měl být tímto hotelem financovaný. Jelikož byl hotel závislý na Praze, a fungoval jako jiné státní socialistické podniky, nevytvářel žádné zisky. Jednota Tyrš byla vystavována nátlaku ze strany komunistického režimu a bylo jim znemožňováno cvičení v tělocvičně, a proto se rozhodla z Bohemie odejít.

Zlatá léta Sokola byla zaznamenána v roce 1912, kdy měla Jednota 510 členů. V této době se také hrálo divadlo, měli orchestr i sbor. V současné době se však jednotlivé jednoty musejí spojovat, protože aktivních členů ubývá.⁵³

⁵³ BRANDEIS, Marie. *Přišli jsme odjinud: kniha rozhovorů s Čechy a Slováky v Rakousku*. Praha: KLP, 2003. ISBN 80-86791-00-9, s. 23-28.

Současná situace

V současné době má Sokol 500 členů, z nichž 100 cvičenců je v dorostu. Průměrný věk cvičenců je 50 let. Před dvěma lety se snížil průměrný věk a zvýšil se počet členů. Starosta župy rakouské poznamenal, že mladí lidé přicházejí do Vídně hlavně za prací, po získání zkušeností se však vrací zpět do České republiky. Sokol však potřebuje spíše stabilní členy.

Heslem Sokola je „V zdravém těle zdravý duch.“ Cvičenci se nejen radují z pohybu, ale i pěstují zdravého ducha. V Sokolu si cvičenci mohou vybrat z několika druhů sportu, ať už je to například volejbal, nohejbal, florbal, jóga, aerobik, ale i zdravotní cvičení, které má vysokou sociální komponentu, kdy si zejména starší lidé, po lehkém cvičení sednou a nad sklenkou společně poklábosí.

Jarní veselice, kterou Sokol pořádá, je provázena tancem, zábavou, grilováním a hrami pro děti. Zváni jsou všichni, i nečleni spolku, kteří se chtějí pobavit nad dobrým jídlem a pitím. Sokol se také účastní sletů v Praze. Posledního sletu v roce 2018 se zúčastnilo sedmdesát cvičenců.

Sokol pořádá ve spolupráci s Vlasteneckou Omladinou maškarní ples, který je velmi oblíbený. Spolupráce probíhá také se školou Komenský, a to zejména z důvodu navýšení tělovýchovy. Dobrá spolupráce probíhá i se spolkem Lumír.

Každá jednota vybírá členské poplatky. Výši členského příspěvku si každá jednota určí sama a většinou se poplatek pohybuje od 20 do 40 eur. Sokol má také zavedené podmínky přijetí nových členů. Nový člen musí mít vztah k češství a k Sokolu a musí akceptovat demokratické zásady.

Finanční situace spolku je v současné době na lepší úrovni. Sokol získává finanční prostředky zejména ze stavebních úroků z pronajatých bytových jednotek. Spolek Sokol v současné době vlastní tři pozemky a dvě tělocvičny. Vlastnictví pozemků a nemovitostí garantuje spolku určitou jistotu a nezávislost.

Podporu Sokol dostává i od rakouského kancléřství, ta je však, dle starosty župy rakouské, minimální.

Sokol je jeden z největších a nejstarších spolků ve Vídni. Sokol v roce 2017 oslavil 150 let své existence. Konala se velkolepá třídní oslava, které se zúčastnilo 800 lidí.

Starosta Sokolu pan Materna vidí budoucnost spolku pozitivně. „*Sokol vzbuzuje zájem o sport tam, kde se sejde dobrá parta lidí, což je vždy předpokladem úspěchu.*“ uvedl pan Materna.

Vlastenecká omladina

Spolek Vlastenecká omladina byl primárně založen k zachování českého jazyka ve Vídni a pro podporu školského spolku Komenský. Spolek byl založen v roce 1881, ale úřední zápis byl proveden až o dva roky později. O založení spolku se zasloužil František Röschel. Z počátku spolek neměl své vlastní sídlo. Setkávání probíhalo v krajanských hostincích. První hrou Vlastenecké omladiny byla Noc na Karlštejně. Nárůst ochotníků byl zaznamenán zejména po první světové válce. V roce 1942 byla činnost spolku zakázána. Po druhé světové válce Vlasteneckou omladinu ochromila ztráta členů zahynuvších během druhé světové války a následná reemigrace do Československa. Vlastenecká omladina se v padesátých letech přiklonila ke komunistickému režimu v Československu.⁵⁴ Česká menšina se rozdělila na dva tábory a mnozí, kteří nesouhlasili s děním v Československu Vlasteneckou omladinu opustili. Vlastenecká omladina našla své sídlo v nově postaveném hotelu Bohemia, který bohužel nevynášel žádné zisky, a proto byl hotel zrušen. Omladina se přestěhovala do budovy školského spolku Komenský, kde sídlí dodnes. V osmdesátých letech se hrála dvě představení ročně z důvodu oslabení české menšiny. Až před 25 lety se začalo jezdit hrát do Kroměříže. Od devadesátých let je předsedkyní klubu Ing. Anna Vaňurová. Spolek Vlastenecká omladina je jediným divadelním spolkem, který přežil.

⁵⁴ BRANDEISOVÁ Marie. Ochotnický divadelní spolek Vlastenecká omladina. In: *BASLEROVÁ, Helena, ed. Die Wiener Tschechen 1945-2005: zur Geschichte einer Volksgruppe*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2006. ISBN 3-9502074-0-6, s. 406-408.

Současná situace

V současné době je režisérem Vlastenecké omladiny Zdeněk Homolka, který přejmenoval spolek na Divadelní spolek VOmladina. V našem rozhovoru Zdeněk Homolka uvedl, že důvodem přejmenování bylo zejména to, že dřívější název spolku je v dnešní době nicneříkající. „*Spolek zápasí o přežití*“ řekl Zdeněk Homolka. V nedávné době došlo k rozkmotření herců a několik herců dokonce spolek opustilo.

V současné době VOmladina pořádá dvě představení ročně. První představení se koná na jaře a druhé na podzim. Druhý termín je, jak mi sdělil Zdeněk Homolka, oblíbenější, jelikož přijede mnoho diváků z Čech a Moravy a spojí výlet za divadlem s vánočními trhy. Divadelní spolek hraje zejména zpěvohry, komedie a muzikály jako je například *My Fair Lady*, *Zkrocení zlé ženy*, *Sugar*, aneb někdo to rád horké, *Hašleření* aneb v Praze bejvalo blaze nebo *Zdravý nemocný*.

VOmladina také pořádá Čaje o páté v klubovně Školy školy Komenského každou druhou neděli v období od října do března.

Taneční, za podpory Českého srdce, které poskytlo prostory Hotelu Pošta, se koná každé pondělí a je zadarmo.

Se Sokolem pořádá VOmladina maškarní ples, který je velmi oblíbený a těší se velké účasti. VOmladina pořádá ve spolupráci se Sokolem Mikulášskou merendu.

Spolek spolupracuje s Divadelním spolkem bratří Mrštíků Boleradice. Spolky navzájem hostují v ČR nebo ve Vídni. VOmladina se také pravidelně účastní boleradických přehlídek.

V současnosti má VOmladina 50 členů, z nichž 40 je aktivních. Pouze 10 z nich jsou „echt vídeňští Češi“. Vlastenecká omladina pořádá za podpory Českého srdce taneční. Mnoho tanečníků se pak rekrutuje a stane se herci VOmladiny. Mnoho nových členů pochází také ze školy Komenského. Lidé se mohou dočíst o aktivitách spolku v novinách a mnohdy se rozhodnou přidat se k VOmladině.

Spolek dostává od Spolkového kancléřství 5000 eur ročně a od Ministerstva zahraničí České republiky 1000 eur ročně. Režisér VOmladiny, pan Zdeněk Homolka, uvedl, že je paradoxem, že když jedou hrát divadlo do České republiky podporu na výjezd

divadla od Ministerstva zahraničí ČR nedostanou. Když hraje Vomladina v ČR lístek se pohybuje okolo 150 Kč. Peníze z reklamy bohužel spolek nedostává, jelikož je pro firmy nezajímavý.

Školský spolek Komenský

Dějiny české školy ve Vídni sahají až do roku 1872, kdy byl založen Školský spolek Komenský. Byl založen proto, aby prosadil vzdělávání v češtině, jelikož Vídeň byla v té době městem s největším počtem Čechů na světě. Česká škola čelila při vzniku obtížným podmínkám. České děti se totiž rychle asimilovaly a používaly více němčinu. Na základě dobročinných sbírek vídeňských Čechů, které probíhaly po desetiletí, byla v roce 1883 v 10. okrese v ulici Quellenstrasse založena první česká škola ve Vídni. Druhá škola přibyla až v roce 1907, protože říšský soud v roce 1904 rozhodl, že Češi nemají právo na veřejné školy, protože nebyly živlem usedlým. Druhá škola, která byla úřadem zakázána, se přestěhovala na jiné místo, avšak následně byla budova úředníky zapečetěna. Na začátku nového školního roku se pak už vyučovalo jen v soukromých bytech. Právo menšin zřizovat školy a ostatní dobročinná, sociální a náboženská zařízení zajistila až v roce 1919 mírová smlouva s Rakouskem podepsaná v St. Germain. Avšak kvůli nedostatku financí, vyhovujících prostor a schopných učitelů, k otevření nových škol nedošlo. Až po ujasnění otázky státního občanství Brněnskou smlouvou podepsanou 7. června 1920 došlo ke zlepšení situace, jelikož se Rakousko zavázalo zřídit pro děti rakouských státních příslušníků československého jazyka veřejné školy obecné.⁵⁵

⁵⁵ KOUDELKOVÁ, Jana. *Češi ve Vídni: Tschechen in Wien*. Brno: Jihomoravský kraj, 2013. ISBN 978-80-260-5548-8, s. 143-146.

Současná situace

Škola Komenský je dnes vedena jako bilingvální (čeština/slovenština – němčina) soukromá škola. Jejich mottem je: „Dvojjazyčně od školky až po maturitu“ / Dvojjazyčně od škôlky až po maturitu. Učí se zde děti od dvou do osmnácti let.

Počty tříd a žáků v tomto školním roce (2019/2020):

- mateřská škola: 6 skupinek = 113 dětí
- obecná škola: 8 tříd = 179 žáků
- reálné gymnázium: 12 tříd = 243 žáků⁵⁶

Učitelé, kteří učí na české škole ve Vídni jsou zaměstnanci města Vídně, město Vídeň jim tedy vyplácí plat a učitelé vyučují i na veřejných školách. Učitelé musejí ovládat němčinu na úrovni C1. Vyučuje se podle rakouského rozvrhu a podle rakouských učebnic. V jakém jazyce (čeština/slovenština – němčina) se vyučuje konkrétní předmět záleží na učiteli. Školné činí 160 eur na měsíc.

Maturita na českém gymnáziu ve Vídni se skládá ze tří částí. Student musí zaprvé napsat vědeckou práci (tzv. „malá bakalářka“) buď v češtině nebo v němčině. Písemná maturita je z matematiky, angličtiny a němčiny. Pokud student nepsal vědeckou práci v češtině, musí psát i písemnou maturitu z češtiny. Ze tří témat si pak vybere dvě témata a na ně napíše dvě slohové práce nebo si může místo toho zvolit geometrii. Ústní téma je zkoušené v češtině i v němčině.

⁵⁶ *Základní informace: Schulverein Komenský.* [online]. Schulverein Komenský Copyright © 2017 [cit. 2019-05-14]. Dostupné z: <https://schulverein-komensky9.webnode.at/cz/allgemeine-informationen-svk/>

Vídeňské svobodné listy

Vídeňské svobodné listy jsou nejstarším česko-vídeňským periodikem. Vydává je Menšinová rada české a slovenské větve v Rakousku. Noviny mají několik rubrik (např. Z menšinového života, Pro pamětníky, Události...), čtenář se dočte o proběhlých i nastávajících událostech, o dění kolem české a slovenské menšiny či o zajímavých tématech. Některé rubriky si lze přečíst i na internetu. Noviny vychází jednou za čtrnáct dní, v rozsahu 8 i více stran. Mezi odběratele patří lidé z Vídně, Dolního Rakouska, ale i dalších rakouských spolkových zemí. Patří sem i odběratelé z České republiky, Evropy a zámoří. Roční předplatné se pohybuje od 20 do 60 eur. VSL lze pouze objednat, nelze je koupit na novinových stáncích.⁵⁷

Paní Herdová při rozhovoru uvedla, že mají několik dobrovolných přispěvatelů. Cílem Vídeňských svobodných listů je, aby zejména starší generace udržovala slovní zásobu.

Noviny v současné době živí inzerce. České firmy se však o inzerci v novinách nezajímají, jelikož jsou pro ně noviny nezajímavé. Noviny dostávají dotaci od Spolkového kancléřství 20 000 euro za rok, což považuje paní Herdová za velmi málo. K oslavě 70. výročí VSL přispěla i Česká republika. Poslední dva roky přispívá finančně i Ministerstvo zahraničí, pro podporu se musí vypracovat projekt.

„Hodně lidí chodí na akce, ale málo lidí chce pro to něco dělat, nedej bože něco přispět.“ sdělila paní Herdová při našem rozhovoru.

Paní Herdová je sama členkou Českého srdce, Lumíru, Akademického spolku a tamburašského spolku Adria.

⁵⁷ *Vídeňské svobodné listy*. *Vídeňské svobodné listy* [online]. Copyright © 2020 VÍDEŇSKÉ SVOBODNÉ LISTY [cit. 17.02.2020]. Dostupné z: <https://www.viden-vsl.at/>

K příležitosti 70. výročí Vídeňských svobodných listů byla uskutečněna výstava na Velvyslanectví České republiky. K té příležitosti byl vydán i katalog k výstavě, kde se například Jan Sechter, velvyslanec České republiky v Rakousku, zmínil, že: „*Noviny se pro generace Čechů a Slováků staly svorníkem v jejich identitě. Názorové a politické spory se naší menšinou nevyhnuly, ale s odstupem času je zřejmé, že bez Vídeňských svobodných listů by se mnohé nepodařilo uskutečnit, kdyby nebylo tisku, který českou a slovenskou „věc“ pomáhal tříbit a utvářet.*“

Mag. Pavel Rodt, předseda Menšinové rady, se v katalogu zmínil, že: *Vídeňské svobodné listy jsou pojátkem naší české menšiny. Nejsou jen zdrojem informací o činnosti a aktivitě vídeňských Čechů, jsou částí české identity ve Vídni. Jsou jedním z pilířů, na kterých menšina stojí.*“⁵⁸

⁵⁸ BLODIGOVÁ, Alexandra, CEBE, Jan. *Vídeňské svobodné listy. Zvláštní vydání*. 2016. Tiskárna Pálka, Břeclav. Menšinová rada české a slovenské větve v Rakousku.

Kulturní Klub Čechů a Slováků v Rakousku

Kulturní klub Čechů a Slováků byl založen v roce 1974 emigranty z období po 1968, jelikož pro ně byla situace rozdělené menšiny ve Vídni nepřehledná. PhDr. Přemysl Janýr byl hlavním iniciátorem vzniku Kulturního Klubu. Díky němu se podařilo udržet činnost české školy ve Vídni. Přemysl Janýr dal impulz k vytvoření českého Poradního sboru při Spolkovém kancléřství. Klub se věnoval podpoře a prezentaci českých a slovenských vědců a umělců rakouské veřejnosti.⁵⁹

Současná situace

V současné době Klub pořádá kulturní večery, čtení s autory, divadelní a filmová představení, koncerty, besedy, kulturní zájezdy a výlety. Zve herce, zpěváky, vědce a umělecké soubory do Vídně. Klub zprostředkovává setkání a besedy českých politiků s krajany a s osobnostmi rakouského veřejného života. Zastupuje krajanskou komunitu v radě Stálé senátní komise při parlamentu České republiky pro krajany žijící v zahraničí. V roce 2002 byl Klub oceněn ministrem kultury ČR udělením vyznamenání *Artis Bohemiae Amicis*.

V současné době má Klub 622 členů. Průměrný věk členů nemá Klub podchycený, ale paní Baslerová odhaduje cca 55 let. Dvě třetiny členů jsou Češi, třetina Slováci.

Podmínky přijetí nových členů nejsou stanoveny a kdo chce, tak se může přihlásit. Noví členové se ke Klubu dostanou zejména na doporučení stávajících členů, čtenářů nebo někde viděli časopis, nebo navštívili akce Klubu, které je oslovily. Noví členové se také dozvědí o Klubu přes internet a sociální síť.

Klub má zavedené členské poplatky. Abonent platí časopis, který rozesílá pouze Klub. Klub je subvencován na základě projektů a rakouského zákona o národnostních menšinách. Klub také dostává peněžní dar vlády ČR krajanům a peněžní příspěvek na slovenské příspěvky od Kanceláře pro Slováky žijící v zahraničí. Klub se uchází se na české i rakouské straně o projekty. Prodejem publikací Klub vytváří zisk.

⁵⁹ BASLEROVÁ, Helena, ed. *Die Wiener Tschechen 1945-2005: zur Geschichte einer Volksgruppe*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2006. ISBN 3-9502074-0-6, s. 367-377.

Klub Spolupracuje s Českým velvyslanectvím v Rakousku, Českým centrem ve Vídni, Slovenským inštitutem ve Vídni a s mnoha dalšími rakouskými institucemi, s českými spolky na Slovensku, s českými spolky ve Vídni s Nadací pro Evropské dějiny a dalšími českými institucemi např. Senát.

Akademický spolek

V roce 1868 vznikl ze studentského spolku Vltava Akademický spolek. Spolek se zaměřil na publikační a přednáškovou činnost. Mimo jiné pořádal i literární večery, kterých se účastnili i známé české osobnosti. Od svého založení až do počátku první světové války se Akademický spolek těšil rozkvětu. Po dobu trvání první světové války však musel svoji činnost zastavit.

Čeští studenti se znovu spojili v roce 1918, aby projednali vzniklou situaci ze strany Vídně. Na každé vysoké škole byli vyloučeni všichni neněmečtí studenti z dílen, přednášek a laboratoří.

Mnoho členů Akademického spolku začalo učit na nových školách Komenského.

Po 28.říjnu 1918 se spolková činnost Akademického spolku opět rozrostla a vedla bohatý život.

Během druhé světové války nebyla činnost spolku pozastavena. Členové spolku se scházeli během let 1939-1945 dvakrát týdně v podkrovních místnostech v Českém domě. Na půdě Akademického spolku se vytvořila skupinka lidí, kteří se zapojili do ilegální protihitlerovské činnosti. Členové této skupiny byli však pozatýkáni a někteří dokonce odvezeni do koncentračního tábora.

Po skončení války se činnost spolku obnovila. Akademický spolek si dal za cíl umožnit dokončení studia těm, kteří byli z vysokých škol vykázáni, nebo těm, kteří nebyli ke studiu ani připuštěni.

Mnoho členů spolku po roce 1945 odešlo do Československa, a tak Akademickému spolku prořídly řady. V padesátých letech Akademický spolek opět obnovuje svoji činnost.

Aktivita Akademického spolku se řídila politickými událostmi v Československu. Po sametové revoluci roku 1989 se aktivity spolku zmnohonásobily.

Akademický spolek navázal kontakt například s Karlovou univerzitou v Praze nebo s Masarykovou univerzitou v Brně. Akademický spolek v 90. letech požádal o podporu od spolkového kancléřství, kterou obdržel.⁶⁰

Současná situace

Akademický spolek má v současné době 55 členů. Průměrný věk členů je pod třicet let. Nejsou stanoveny žádné podmínky pro přijetí nových členů. Členský poplatek činí 15 euro ročně. Spolek dostává dotace z Ministerstva zahraničí ČR a ze Spolkového kancléřství.

Akademický spolek pořádá pětkrát do roka přednášky, na které zve významné české osobnosti. Na přednáškách v posledních letech vystoupili například ředitel Člověka v tísni Šimon Pánek, baletní mistr Vlastimil Harapes, bývalý velvyslanec ČR ve Vídni Jan Sechter, herečka a zpěvačka Jitka Molavcová a další.

Akademický spolek pořádá letní a zimní tábory, které organizují bývalí studenti. Konají se i srazy absolventů, zahradní party a maturitní plesy konané ve spolupráci s Menšinovou radou.

Akademický spolek spolupracuje s Lumírem, s Gymnáziem, se Sokolem, s Českým srdcem a Vlasteneckou omladinou.

⁶⁰ KLEIN-WATRYCZOVÁ Helena. Nástin dějin Akademického spolku ve Vídni. In: BASLEROVÁ, Helena, ed. Die Wiener Tschechen 1945-2005: zur Geschichte einer Volksgruppe. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2006. ISBN 3-9502074-0-6, s. 333-345.

Alumni CZ Austria

Alumni CZ Austria je spolek absolventů vysokých škol v České republice, kteří žijí v Rakousku. Spolek byl založen v roce 2017 a má za cíl podporovat setkávání absolventů a rozvíjení jejich vztahů s mateřskými vysokými školami v Česku a podporovat zapojení těchto absolventů do akademického a společenského života v Rakousku, včetně zapojení do činnosti českých a slovenských krajanských spolků.

Pavel Pachta, předseda spolku Alumni, odpověděl na otázky týkající se spolku přes email. V současné době má spolek 17 členů a všichni jsou občané ČR. Členský příspěvek činí 10 euro ročně. Na akce spolku jsou zváni všichni absolventi českých vysokých škol žijících v Rakousku. Maximální účast na akcích byla něco přes 100 účastníků, v průměru se akcí účastní kolem 50 osob. Přicházejí občané ČR, SR a Rakouska a někdy i jiných zemí. Spolek Alumni má databázi cca 350 vysokoškoláků a dále ji rozšiřují. Nejnavštěvovanější jsou akce, které Alumni pořádá společně s Velvyslanectvím ČR v Rakousku v jeho prostorách.

„Organizujeme především přednášky spojené s networkingem a návštěvy zajímavých objektů. Máme pouze přednášející, kteří přednášejí zadarmo, sami si připravujeme i malé pohoštění k networkingu po přednášce. Na rok 2019 jsme obdrželi poprvé také dotaci MZV ČR, která nám umožňuje pozvat z Česka 2 přednášející a zaplatit jim cestu a ubytování. Kromě toho k nám dvakrát vyslala na přednášku své pracovníky VŠE Praha.“ uvedl Pavel Pachta.

Pro spolek Alumni je velmi důležité poskytnutí prostor pro konání přednášek a networkingu. Prostory bezplatně poskytlo poskytl např. Velvyslanectví ČR v Rakousku, Kulturní centrum ČR v Rakousku, firma Vienna Insurance Group nebo krajanský spolek České srdce.

Marjánka

Marjánka je nejmladší česko-slovenský spolek ve Vídni. V roce 2019 došlo k přetransformování folklórního souboru Marjánka na spolek Marjánka.

Česko-slovenský folklórní soubor Marjánka působil ve Vídni od roku 2011. Založily ho Květa Apolin a Martina Canova. V prvopočátku se jednalo o volnočasový kroužek pro děti mateřské a obecné školy Školského spolku Komenský ve Vídni. Když byl soubor založen přihlásilo se do něj pouze 16 dětí. Zájem o soubor ale prudce vstoupal a v posledních letech se počet členů pohyboval okolo 90. V červnu 2018 byla také založena cimbálová kapela pod vedením Christy Cernajsek. Marjánka se účastní festivalů, pořádá svůj vlastní koncert a vystupuje na Zahradní slavnosti škol Komenského a na mnoha dalších kulturních akcích.

„K založení Marjánky mě a paní Apolin vedlo srdce - chuť práce s dětmi jako dobrovolná činnost, české kořeny, které se nemusí zpretrhat ani, když člověk žije v zahraničí. Začínali jsme s 16 dětmi a ani ve snu netušili, že se Marjánka rozroste do takových dimenzí. Jakmile děti dorůstaly a my otevírali nové a nové skupiny, bylo potřeba založit dospělou a juniorskou skupinu, aby děti měly kam směřovat. To se psal rok 2017.

Jakmile se tedy přidali - a hlavně pro tuto myšlenku zapálili - dospělí členové (v tomto roce se přidalo také hodně slovensky mluvících tanečnic a hudebníků, proto vznikla česko-slovenská FS), mohla jsem začít uvažovat o založení spolku. Na celou organizaci jsem byla více méně sama a s taneční pedagožkou Radkou Westerkamp již nebylo možné utáhnout soubor s 90 členy ve 2 lidech. Nutné je říct, že jsme obě pracovní velmi vytížené a Marjánka je pouze náš koníček. Více než přes rok jsme připravovali založení spolku. Došlo k přetransformování česko-slovenského FS Marjánka na Spolek Marjánka, aby měla organizace formu a strukturu.“ uvedla paní Canova.

Podmínky založení spolku jsou jasně definovány v zákoně o spolkové činnosti. Pani Canova uvedla, že tato forma má v Rakousku tradici a je velmi populární.

„Zákon o spolcích v Rakousku jasně vymezuje, co musí obsahovat stanovy spolku (jasný cíl, forma financování, kolik členů bude v předsednictvu, jak často se bude konat valná hromada atd....). Následně se musí konat zakládající ustanovující schůze spolku, na které je zvoleno předsednictvo, a pak se podává žádost o registraci spolku na nejbližší

policejní úřad v místě adresy spolku.“ uvedla paní Canova. Ministerstvo vnitra pak žádost povolí, či zamítne.

V současné době má spolek Marjánka 25 členů. Průměrný věk je 33 let. Podmínky přijetí nových členů nejsou stanoveny. *„Dveře má Marjánka otevřené pro všechny, kteří mají chuť se na činnosti tohoto spolku podílet - nejen konzumovat nabídku spolku.“* uvedla paní Canova.

Na otázku, jak se noví členové o spolku dozvědí odpověděla předsedkyně spolku, že v současné době je to díky ústní propagaci. V současné době Marjánka předělává svůj web. V budoucnu budou informace umístěny na nově udělaném webu a na sociálních sítích.

Co se týče počtu členů, uvedla paní Canova, že: *„Nejde nám o kvantitu, ale kvalitu. Proto jsme vypracovali koncept spolku, kde jedna část spolku je jeho folklórní soubor a druhá další volnočasové aktivity /kurzy/, které budou vypisovány 2x ročně. Účastníci těchto kurzů se mohou, ale nemusí stát členy spolku.“*

Členové spolku platí 50 eur na kalendářní rok. Výše poplatku odsouhlasuje Valná hromada. V této ceně je zahrnuta návštěva a 1 aktivita spolku/kurzu zdarma. Kurz je pak pro členy cenově velmi výhodný. Děti členů mají kurzy za 50 % ceny.

Do současné doby si veškerou činnost financovala sama Marjánka, a to zejména z vybraných poplatků za jednotlivé kurzy. Pouze ve dvou případech se Marjánce podařilo získat podporu díky partnerské spolupráci s vídeňským Školským spolkem Komenský, který obdržel sponzorský dar od Československého ústavu zahraniční a zafinancoval část krojů FS Marjánka. Obdrželi také od člena Marjánky sponzorský dar ve výši 300 eur a nyní v lednu 120 eur.

„V budoucnu se jistě budeme snažit oslovit privátní osoby o podporu naší činnosti (firmy je možné oslovovat až po 3 letech činnosti spolku) a využít možnosti dotačních programů i grantů.“ uvedla předsedkyně spolku.

Spolek Marjánka je otevřený ke spolupráci nejenom s českými a slovenskými spolky ve Vídni, ale i všemi CZ-SK institucemi, které ve Vídni a v Rakousku působí. Ve Vídni také působí četné jiné folklórní soubory jiných národů.

Na otázku, zda Marjánka spolupracuje nějakým způsobem s Českou republikou odpověděla paní Canová: *„Prozatím se účastníme pouze jednoho festivalu, a to 1x ročně festivalu Setkání pod Taneční horou v Mikulově. Nyní se pro nás otevírá mnoho možností spolupráce. Letos poprvé budeme mít společný koncert s DFS Dyjávánkem ve Znojmě, zvažujeme účast na Mezinárodním festivalu v Brně. To pouze za Českou republiku, Slovensko je také v plánu.“*

Menšinová rada

Menšinová rada byla založena po 2. světové válce, aby pomohla nově příchozím z Československa. Menšinová rada nevyvíjí vlastní činnost. Je střešní organizací spolků a vystupuje za českou menšinu. Menšinová rada se schází 5x ročně. Menšinová rada vydává Vídeňské svobodné listy.

Členové Menšinové rady jsou České srdce, Česká strana sociálnědemokratická v Rakousku, Jednota MÁJ, Jednota Barák, Sokolská župa Rakouská, Československé lidové sdružení v Rakousku, Jednota svatého Metoděje, Orel Vídeň, Akademický spolek ve Vídni, Slovanská beseda, Sdružení Čechů a Slováků v Rakousku, Vlastenecká omladina, Klub čs. turistů, SK Slovan, Česko-Slovensko-Rakouské Kontakt-Fórum, Školský spolek Komenský a Slovanský zpěvácký spolek LUMÍR.

Pan Rodt se k předsednictví Menšinové rady dostal kolem roku 2000. Je členem Sokolu od tří let a byl velvyslancem Sokola.

Pro uznané národnostní menšiny jsou při kancléřství zařízené poradní sbory. Poradní sbor pro českou menšinu se skládá ze čtyř zástupců politických stran, pět zástupců menšinových organizací a jedním zástupcem církve. Zástupci jsou jmenováni spolkovým kancléřem. Pan Rodt mi sdělil, že: *„Menšinová rada koordinuje návrhy ze strany spolků. Návrhy spolků koordinovány tím způsobem, že se předem dohodneme na návrhu a navrhuje přesně pět osob. Tím zajistíme, že si vybíráme my, kdo naše zájmy v poradním sboru hájí. Navíc je předsedou a místopředsedou vždy někdo ze zástupců spolků.“*

Každý spolek může zažádat o subvenci. Subvence se hodnotí v poradním sboru, který dává návrh povolení/rozdělení. Návrh v českém poradním sboru bývá jednohlasný a velice konkrétní. *„Spolky se před dlouhou dobou už shodly na tom, že nejdůležitější je podpora školy a podávají proto také už velice skromné žádosti. Výsledkem je, že ca. 80 % subvencí jde na školu. Subvenci dostává Školský spolek Komenský, který provozuje jak školku, tak všechny stupně školy.“* sdělil pan Rodt.

„Použití je smluvně omezené na určité výdaje, které se musí s kancléřstvím po uběhnutí roku vyúčtovat. Rozhodnutí o tom, jak a na co se subvence použije je vnitřní záležitostí spolku, který je v rozhodnutí ale velice omezen subvenční smlouvou.“ dodal pan Rodt.

Finanční podpora z České republiky od Ministerstva zahraniční probíhá velmi podobně. Kromě toho se spolkům občas podaří dostat i jednorázovou podporu na určité projekty. Pan Rodt uvedl příklad současné rekonstrukce tělocvičny ve školské budově gymnázia v Schützengasse.

5.3. Motivy lidí pro vstup do národnostních spolků

Pro typické „vídeňské Čechy“ tzv. „starousedlíky“, kteří ve Vídni žijí již několik generací, je většinou naprosto přirozené být členem i více spolků. Na otázku, jaké spolky navštěvují většinou následuje výčet průměrně 3-4 spolků, jehož jsou součástí. Češi budovali svoji identitu v zakládaných spolcích a jejich potomci je v tom následovali. Díky tomu dnes mnoho spolků může oslavit sedmdesáté, sté i stopadesáté výročí vzniku. Potomci Vídeňských Čechů již od útlého věku navštěvují Sokola, chodí do české školy Komenský a účastní se mnoha kulturních akcí pořádaných českými spolky. Je pro ně naprosto automatické být součástí českého spolkového života. Viděli to tak u rodičů, a i své potomky vedou dál k tradici, i když si vezmou za manželku/manžela Rakušanku/Rakušana.

Georg Materna patří k druhé ve Vídni rozené generaci. S manželkou, také Češkou, se poznali v Sokolu. Jeho dědeček pocházel z Mohelna a byl obuvník. Pan Georg Materna po něm řemeslo převzal a vybudoval ve Vídni vyhlášené obuvnictví. Za svou práci byl oceněn desítkami cen a medailí. V roce 1983 byl oceněn rakouským státním vyznamenáním, které doposud žádný jiný obuvník nezískal.

Češi, kteří nově přicházejí do Vídně mají buď zájem se zapojit do spolkového života, nebo chtějí zůstat ve velkém městském prostředí anonymní a asimilují se s okolím. Záleží na osobnosti daného člověka a na jeho zájmech.

K neúčasti na spolkovém životě můžou vést i osobní důvody. Příkladem může být respondentka, která do Vídně přišla v roce 1969 kvůli komunistickému režimu v Československu. Dříve se více stýkala s místní českou komunitou na českých bálech, ale po rozvodu s manželem je přestala navštěvovat, protože tam chodila rodina bývalého manžela.

Nově příchozí respondent, který do Vídně přišel před 7 lety, uvedl: „Ze začátku jsem neuměl vůbec německy, moje pracovní řeč byla a je angličtina, takže jsem okamžitě hledal české stopy přes noviny (Viedeňské svobodné listy, Časopis Kulturního Klubu), také přes Facebook a české hospody a hledal jsem si aktuality z ambasády. Nikoho jsem ve Vídni neznal a když je člověk v jiné zemi s omezenou možností domluvy s místními přirozeně zamíří „ke svým“.

Respondent uvedl, že přijetí bylo vlažné a až později pochopil fenomén rozdělené menšiny. „Kořeny onoho roztržštění se datují do času února 1948 a rok 1968 jen přispěl dalším roztržštěním. Ty spolky se nikdy nespojily a vznikly spolky jednotlivých generací Čechů, kteří zde zapustili kořeny. Prošel jsem na začátku v podstatě všechny spolky a zjistil jsem, že ti lidé o sobě vědí a záměrně se ignorují“ uvedl respondent.

Škola Komenský byla pro děti nově příchozího respondenta jasná volba. „Mé děti uměly jen velmi málo německy a nechtěl jsem jim zdejší čas znepříjemňovat víc, než bylo nutné.

Za prací do Vídně odešel před 5 lety i další respondent Joža. Uvedl, že ve Vídni pracuje v českém kolektivu a on ani jeho kolegové nejsou členové žádného českého spolku. „Z mého pohledu je to i díky tomu, že Vídeň je blízko českých hranic – za hodinu jste ve Znojmě nebo Břeclavi, a tak mnozí z nás jezdí na víkend do ČR. A třeba Omladina, což je asi nejznámější krajaňský spolek ve Vídni, pořádá svoje akce zejména o víkendech. Ale občas se s kolegy dostaneme i mezi ostatní „krajany“, České velvyslanectví ve Vídni pořádá každé druhé pondělí v měsíci promítání českých filmů, tak tam občas vyrážíme.“

Respondentka Kristýna nejdříve do Rakouska dojížděla. Studovala střední školu v Retzu. Do Vídně se přestěhovala před 2 lety kvůli studiu na vysoké škole. S krajany se stýká na fakultě, na koleji v práci, v kostele a na různých akcích. Kristýna je členkou pěveckého sboru Janáček ve Vídni.

Respondent Petr, který se do Vídně přestěhoval kvůli práci před 8 lety, uvedl: „Z gymplu jsem uměl líp německy než anglicky. Chtěl jsem vypadnout z rodného Brna, ale do Prahy jsem nechtěl a v menších městech bych hůř hledal práci, a tak jsem hledal v práci v německy mluvících oblastech, a vyšlo to na Vídeň.“ Na otázku, jestli je členem nějakého

spolku respondent odpověděl: „*Nejsem členem žádného spolku, ale chodím dost na akce Vlastenecké omladiny. Všechny akce jsou propagovány na Facebooku. Je zde několik skupin pro Čechy a Slováky ve Vídni. Mnohdy jsem ani nevěděl, kdo danou akci pořádá. O několika pravidelných akcích, které jsem znal z Facebooku, jsem se taky bavil s Čechy a Slováky, které jsem náhodně potkával, abych zjistil jejich zkušenosti s danou akcí, než se na ní poprvé vydám.*“ Respondent Petr uvedl, že ve Vídni se koná mnoho akcí pro českou a slovenskou menšinu pořádaných nejenom spolky, ale i jednotlivci. Jako příklad uvedl grilovačky, které má moc rád, protože pro běžného člověka ve Vídni je těžké se dostat na nějakou grilovačku, pokud nemá balkon nebo zahradu. „*Baví mě i taneční zábavy a hudební večírky s kytaristy kolem Romana Zemana, protože mám pocit, že Rakušáci nic ve stylu českých zábav nemají.*“ uvedl respondent. Na otázku, jak ho krajani ve Vídni přijali odpověděl: „*Mezi krajany se cítím dobře. Nechci, aby to vyznělo nějak hanlivě vůči lidem ostatních národností, se kterými se ve Vídni také stýkám, ale společný mateřský jazyk, kultura a hudba jsou přece jenom trochu silnějším pojítkem.*“ Respondent Petr, přišel sám s iniciativou zábavy pro českou a slovenskou menšinu. Začal pořádat kvízy. „*Začalo to v české hospůdce ve Vídni, která nabízela piva malých českých pivovarů, s jejíž majiteli jsem se znal osobně. Po jednom rozhovoru vznikl nápad pořádat tam kvízy, hlavně z důvodu přilákat tam lidi i ve všední dny. Kvízy v češtině se dotýkaly Česka, Slovenska, Československa a jejich kultury, historie, geografie a dalších oborů. Hospůdka ale už přes rok neexistuje. Lidé se mě však stále ptali na kvízy, což mě samozřejmě těšilo, ale neměli jsme místo, kde by se mohly konat. Rozhodl jsem se oslovit známého, který je majitelem baru (avšak ne českého ani slovenského) a on mi hned vyšel vstříc a ještě nabídl ceny pro vítěze kvízů v podobě poukazů na konzumaci. V září loňského roku jsme začali pořádat kvízy v klubu Berlin v centru Vídně, které se setkávají s pozitivním ohlasem ze strany majitele, rakouského personálu i návštěvníků, kterých je obvykle kolem 35 až 30. Kvízy teď pořádáme jednou měsíčně.*“

Další respondentka, která do Vídně odešla před 10 lety uvedla, že se nestýká s českou komunitou, jelikož chce zapadnout mezi Vídeňany a s Čechy nemá dobré zkušenosti.

5.4. Spolupráce spolků s Českou republikou

Téměř všechny česko-vídeňské spolky spolupracují nějakým způsobem s Českou republikou. Spolupráce spolků probíhá v oblasti kulturní a finanční. Finanční spolupráce, kde se především jedná o spolupráci dotační, probíhá s Ministerstvem zahraničních věcí České republiky.

Spolupráce v kulturní oblasti

Sokol se účastní sletů v Praze. Posledního sletu se zúčastnilo 700 cvičenců.

Spolek Vlastenecká Omladina spolupracuje s českým divadelním spolkem bratří Mrštíků v Boleradicích. Spolky navzájem hostují v ČR nebo ve Vídni. A v létě minulého roku se herci Omladiny vzdělávali od zkušených lektorů z České republiky.

Vídeňské svobodné listy mají odběratele z České republiky

Obecná škola, která patří pod Školský spolek Komenský, spolupracuje s několika partnerskými školami v rámci projektu Centrope Schooling. Jedná se například o školy v Brně Jehnicích, Znojmě Příměticích a Kroměříži. Děti spolu tráví například společný sportovní týden, dělají společné divadelní projekty, turnaje ve volejbale či fotbale či výměnné programy.

Kulturní Klub Čechů a Slováků v Rakousku připravuje kulturní akce, na které do Vídně zve české herce, zpěváky, umělecké soubory, politiky a další. Zastupuje krajanskou komunitu v radě Stálé senátní komise při parlamentu České republiky pro krajany žijící v zahraničí. V roce 2002 byl Klub oceněn ministrem kultury ČR udělením vyznamenání Artis Bohemiae Amicis.

Akademický spolek a spolek Alumni CZ Austria zve významné české osobnosti na přednášky.

Folklórní spolek Marjánka se účastní 1x ročně festivalu Setkání pod Taneční horou v Mikulově. V letošním roce budou mít společný koncert s DFS Dyjávánkem ve Znojmě a zvažují účast na Mezinárodním festivalu v Brně.

Dotační spolupráce

Ministerstvo zahraničních věcí ČR vyhlašuje výběrové řízení na projekty zaměřené na spolupráci s krajskými komunitami v zahraničí v rámci dotační politiky a v souladu s ustanovením § 7 odst. 1 písm. e), f), i) a u) a § 14 a násl. zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů a s usnesením vlády České republiky č. 92 ze dne 1. února 2010, o Zásadách vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu České republiky nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy, ve znění usnesení č. 479 ze dne 19. června 2013 a usnesení č. 657 ze dne 6. srpna 2014.

Předmětem dotační výzvy je výběr projektů předložených NNO (Nestátní nezisková organizace) a dalšími oprávněnými subjekty v oblasti zaměřené na spolupráci s krajskými komunitami v zahraničí. Podporované aktivity jsou například: asistenční pomoc tuzemských NNO českým krajským komunitám v zahraničí v různých oblastech (např. letní tábory pro děti krajanů, konference, krajské festivaly, koordinace českých škol v zahraničí), podpora uchování české jazykové a kulturní svébytnosti krajských komunit v zahraničí, péče o nemovité památky v zahraničí se vztahem k českému kulturnímu dědictví. Celková výše prostředků, které jsou alokovány v rámci dotačního titulu, je vázána na přidělení prostředků ze státního rozpočtu poskytovateli.

O dotace se mohou ucházet:

- a) spolky zřízené podle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů;
- b) obecně prospěšné společnosti (zřízené podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech a o změně a doplnění některých zákonů;
- c) nadace a nadační fondy zřízené podle občanského zákoníku;
- d) školské právnické osoby zřízené podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů;
- e) veřejné výzkumné instituce zřízené podle zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, ve znění pozdějších předpisů;

f) vysoké školy zřízené podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů;

g) účelová zařízení registrovaných církví a náboženských společností zřízená podle zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), ve znění pozdějších předpisů;

h) ústavy (zřízené podle občanského zákoníku).

Dotace může být poskytnuta až do výše 70 % rozpočtovaných nákladů schváleného projektu. Ve výjimečných a odůvodněných případech může poskytovatel rozhodnout o poskytnutí dotace až do výše 100 % rozpočtovaných nákladů.

Poskytovatel dotace je oprávněn průběžně i dodatečně kontrolovat řešení projektu i průběh čerpání dotace. Příjemce dotace je povinen předložit poskytovateli závěrečnou zprávu o projektu a písemné vyúčtování přidělené dotace.⁶¹

Dotaci Ministerstva zahraničních věcí obdrželi například Vlastenecká Omladina, Vídeňské svobodné listy, Kulturní Klub Čechů a Slováků v Rakousku, Akademický spolek a spolek Alumni CZ Austria.

Kromě toho se spolkům občas podaří dostat i jednorázovou podporu na určité projekty. Pan Rodt uvedl příklad současné rekonstrukce tělocvičny ve školské budově Gymnázia v Schützengasse.

⁶¹ *Vyhlášení výběrového řízení na projekty zaměřené na spolupráci s krajskými komunitami v zahraničí pro rok 2020* | Velvyslanectví České republiky v Rakousku. 302 Found [online]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/vienna/cz/rakousko/cesi_v_rakousku/vyhlaseni_vyberoveho_rizeni_na_projekty.html

6. Diskuse a závěr

Češi jsou s Vídní spojeni od pradávna. Za dob Rakouska-Uherska jsme tvořily jeden stát. Lidé migrovali za prací a postupně se ve Vídni usazovali. Češi budovali a utužovali svoji národní identitu v zakládaných spolcích. Spolky daly Čechům možnost realizovat se v německy hovořícím prostředí. Spolková činnost byla v průběhu historie několikrát oslabena, a to zejména v průběhu válek a z důvodu reemigrace. Vždy se ale podařilo spolkovou činnost obnovit. Česká menšina se rovněž nevyhnula mnoha sporům, které se ale naštěstí časem urovnaly. Díky ustavičné práci vídeňských Čechů se podařilo spolky zachovat, a udržet tím tak českou menšinu pohromadě. Spolková činnost má pro menšinu zásadní význam. Nebýt spolků česká menšina ve Vídni by pravděpodobně neexistovala v takové podobě, jak ji v současné době známe. Etnická identita vídeňských Čechů je založena na společné historii, jazyku, české škole a spolkové činnosti. Všechny tyto atributy identity jsou zachovávány ve spolcích, a jen díky tomu si Češi ve Vídni uchovali svoji národní identitu.

Hlavními motivy Čechů pro vstup do národnostních spolků ve Vídni jsou zachování jazyka a českých kulturních tradic a touha „být mezi svými“ v německy hovořícím prostředí. Pro typické „vídeňské Čechy“, kteří ve Vídni žijí již několik generací, je většinou naprosto přirozené být členem i více spolků. Motivy pro vstup do spolků jsou předávány z generace na generaci a jen díky tomu mohou dnes spolky ve Vídni oslavit sedmdesáté, sté i stopadesáté výročí svého vzniku.

Představitelé jednotlivých spolků si uvědomili, že pro zachování spolkové činnosti je důležité zapojit především mladé lidi, jelikož starší členové spolků již pomalu dožívají a spolky je potřeba „omladit“ a předat spolkovou tradici dál. Největší šanci na přežití mají právě spolky, kterých se účastní mládež. Příkladem může být Školský spolek Komenský, Sokol, divadelní spolek Vlastenecká omladina, Akademický spolek, Alumni CZ Austria či nově vzniklý folklórní spolek Marjánka. Spolky se také snaží „jít s dobou“ a na plánované akce zvou členy pomocí zveřejňování událostí na Facebooku.

Pro zachování spolkové činnosti je ovšem nutná i větší kooperace ze strany Rakouského kancléřství. Mnoho spolků si stěžuje na nedostatečnou finanční podporu ze strany Rakouska. Kvůli nedostatku financí většina spolků živoří a zápasí o přežití.

Spolupráce českých spolků s Českou republikou probíhá jak na poli kulturním, tak na poli finančním.

Česko-vídeňské spolky navzájem hostují s českými spolky v kulturní oblasti. Například spolek Vlastenecká Omladina spolupracuje s českým divadelním spolkem bratří Mrštíků v Boleradicích. Kulturní Klub Čechů a Slováků v Rakousku připravuje kulturní akce, na které do Vídně zve významné české herce, zpěváky, divadelní soubory, politiky a další. Akademický spolek a spolek Alumni CZ Austria zve do Vídně významné české osobnosti na přednášky. Folklórní spolek Marjánka se účastní festivalů v České republice.

Finanční spolupráce, kde se především jedná o spolupráci dotační, probíhá s Ministerstvem zahraničních věcí České republiky, které vypisuje dotační výzvu na projekty zaměřené na spolupráci s krajanskými komunitami v zahraničí. Pro získání dotace je nutné vypracovat projekt. Použití dotace je následně kontrolováno ze strany Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Dotaci získaly například Vlastenecká Omladina, Vídeňské svobodné listy, Kulturní Klub Čechů a Slováků v Rakousku, Akademický spolek a spolek Alumni CZ Austria.

Spolková činnost Čechů ve Vídni je zachování hodná tradice, na níž stojí celá česká menšina. Podaří-li se zachovat spolkovou činnost, má menšina možnost přežít i v době silícího tlaku na asimilaci. Díky české menšině ve Vídni dochází také k upevnění vzájemných vztahů mezi oběma státy, které je třeba dále rozvíjet.

7. Seznam literatury

7.1. Literární zdroje

- ANDERSON, Benedict R. O'G. *Představy společnosti: úvahy o původu a šíření nacionalismu*. Praha: Karolinum, 2008. Limes (Karolinum). ISBN 978-80-246-1490-8
- BASLER, Richard, Helena BASLEROVÁ a Jiří K. KROUPA, ed. *Die Wiener Tschechen 1945-2015: ein Beispiel für eine gelungene Integration? = Vídeňští Češi 1945-2015 : příklad zdařilé integrace?*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2017. ISBN 978-3-9502074-1-5
- BASLEROVÁ, Helena, ed. *Die Wiener Tschechen 1945-2005: zur Geschichte einer Volksgruppe*. Wien: Tschechisches kulturhistorisches Institut, 2006. ISBN 3-9502074-0-6
- BLODIGOVÁ, Alexandra, CEBE, Jan. *Vídeňské svobodné listy. Zvláštní vydání*. 2016. Tiskárna Pálka, Břeclav. Menšinová rada české a slovenské větve v Rakousku
- BRANDEIS, Marie. *Přišli jsme odjinud: kniha rozhovorů s Čechy a Slováky v Rakousku*. Praha: KLP, 2003. ISBN 80-86791-00-9
- České srdce 1918-2018: československá sociální péče v Rakousku*. Praha: Matfyzpress, nakladatelství Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy, 2018. ISBN 978-80-7378-364-8
- HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-010-0
- KOUDELKOVÁ, Jana. *Češi ve Vídni: Tschechen in Wien*. Brno: Jihomoravský kraj, 2013. ISBN 978-80-260-5548-8
- MAJEROVÁ, Věra a Emerich MAJER. *Kvalitativní metody v sociologii venkova a zemědělství*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta ve vydavatelství Credit, 2005. ISBN 80-213-0507-X
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6

ŠATAVA, Leoš. *Jazyk a identita etnických menšin: možnosti zachování a revitalizace.*

Praha: Cargo Pub., 2001. ISBN 8090295215

VALEŠ, Vlasta, ed. *Doma v cizině: Zu Hause in der Fremde : Češi ve Vídni ve 20. století :*

Praha, Clam-Gallasův palác, 20. prosince 2001 - 31. března 2002 : [katalog výstavy.

Praha: Scriptorium, 2002. ISBN 80-86197-34-4

7.2. Internetové zdroje

Bevölkerung nach Staatsangehörigkeit und Geburtsland [online]. Copyright © [cit. 2019-05-16]. Dostupné z:

https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bevoelkerung/bevoelkerungsstruktur/bevoelkerung_nach_staatsangehoerigkeit_geburtsland/index.html

Begriffe und Definitionen zum Thema Migration. Stadt Wien - Offizielle & aktuelle Infos und Services der Wiener Stadtverwaltung [online]. Copyright © wien.at [cit. 2019-05-16]. Dostupné z:

<https://www.wien.gv.at/statistik/bevoelkerung/bevoelkerungsstand/def-migration.html>

Einbürgerungen. [online]. Copyright © [cit. 2019-05-16]. Dostupné z:

https://www.statistik.at/web_de/statistiken/menschen_und_gesellschaft/bevoelkerung/einbuengerungen/index.html

Ethnic Groups. [online] Federal Chancellery . [cit. 2019-05-04]. Dostupné z:

<https://www.federal-chancellery.gv.at/ethnic-groups>

Etnicita [online] Sociologická encyklopedie. [cit. 16.01.2020]. Dostupné z:

<https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Etnicita>

KURILLOVÁ, Hana. *Exulantský a krajanský život Čechů ve Vídni.* [online]. Moderní dějiny. 2013. [cit. 1.10.2019]. Dostupné z: [http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/exulantsky-a-krajansky-zivot-cechu-ve-vidni/.](http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/exulantsky-a-krajansky-zivot-cechu-ve-vidni/))

MALÍKOVÁ, Michaela. *Češi v Rakousku.* Hospodářská a kulturní studia. (HKS) [online]. 2019 [cit.2020-01-28]. Dostupné z:

http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=ls2019:cesi_v_rakousku

- Otevřený dopis ARGE Volksgruppen adresovaný Kurzovi - Češi - Aktuálně. Volksgruppen Übersicht [online]. Dostupné z:*
https://volksgruppen.orf.at/cesi/stories/3034220/?fbclid=IwAR1y1WBugyP2gyaHN N8zpSfYAAZHxYwR8zud7_Qlkh-FTywuChUWDLjQGg
- Rund 47.600 Personen mit tschechischem Migrationshintergrund [online].*
Medienservicestelle [cit. 2019-05-16]. Dostupné z:
http://medienservicestelle.at/migration_bewegt/2017/10/18/rund-47-600-personen-mit-tschechischem-migrationshintergrund
- SALZBORN Samuel, *The Concept of Ethnic Minorities*. International Law and the German-Austrian Response. Behemoth: a Journal on Civilisation, Germany: Universität Freiburg, 2009, 63-79 ISSN 1866-2447.
- Stadt Wien - Offizielle & aktuelle Infos und Services der Wiener Stadtverwaltung [online].*
Copyright © wien.at [cit. 2019-05-16]. Dostupné z:
<https://www.wien.gv.at/statistik/bevoelkerung/einbuengerung>.
- STATatlas [online]. Copyright © Statistik Austria [cit. 2019-05-16]. Dostupné z:*
https://www.statistik.at/atlas/?mapid=them_bevoelkerung_staatsangehoerigkeit&layerid=layer1&sublayerid=sublayer0&languageid=0.
- Vídeň, druhé největší české město (Rakousko) | Lidé a Země. [online]. Dostupné z:*
<http://lideazeme.reflex.cz/clanek/viden-druhe-nejvetsi-ceske-mesto>.
- Vídeňské svobodné listy. Vídeňské svobodné listy [online]. Copyright © 2020 VÍDEŇSKÉ SVOBODNÉ LISTY [cit. 17.02.2020]. Dostupné z: <https://www.viden-vsl.at/>*
- Volksgruppen. [online] Bundeskanzleramt . [cit. 2019-05-04]. Dostupné z:*
<https://www.bundeskanzleramt.gv.at/volksgruppen>.
- V USA nenávratně mizí české čtvrti. Proč? Odpoví Jan Kaliba | Plus. Český rozhlas Plus [online]. Copyright © 1997 [cit. 07.02.2020]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/v-usa-nenavratne-mizi-ceske-ctvrti-proc-odpovi-jan-kaliba-7962152#volume>*
- Vyhlášení výběrového řízení na projekty zaměřené na spolupráci s krajanskými komunitami v zahraničí pro rok 2020 | Velvyslanectví České republiky v Rakousku. 302 Found [online]. Dostupné z:*
https://www.mzv.cz/vienna/cz/rakousko/cesi_v_rakousku/vyhlaseni_vyberoveho_rizeni_na_projekty.html

Základní informace: Schulverein Komenský. [online]. Schulverein Komenský Copyright © 2017 [cit. 2019-05-14]. Dostupné z: <https://schulverein-komensky9.webnode.at/cz/allgemeine-informationen-svk/>

Zuzana Brejchová | „Bez spolků menšina nepřežije“ - Češi - Rádio & Televize.

Volksgruppen Übersicht [online]. Dostupné z:

https://volksgruppen.orf.at/cesi/radiotelevize/stories/3033417/?fbclid=IwAR1FVcs_L0NXV3nDf1cui71NNLhwSE8wZEPrgJJ15CdJOI23Tfghqra70M

7.3. Seznam obrázků

Obrázek 1 - Podíl státních příslušníků České republiky v %	37
Obrázek 2 - Seznam termínů a definic.....	39

7.4. Seznam příloh

Příloha 1 - Sokolovna	73
Příloha 2 - Rozhovor s panem Rodtem a panem Maternou v Hotelu Pošta	73
Příloha 3 - Výzdoba místnosti sokolské župy v Hotelu Pošta	74
Příloha 4 - Zázemí spolků a Menšinové rady v Hotelu Pošta.....	74
Příloha 5 - Hotel Pošta patřící českému družstvu	75
Příloha 6 - Setkání se starostou župy rakouské panem Maternou	75
Příloha 7 – Dotazník	76
Příloha 8 – Dotazník	76
Příloha 9 - Dotazník.....	76
Příloha 10 - Dotazník.....	77
Příloha 11 – Dotazník	77
Příloha 12 - Dotazník.....	77
Příloha 13 – Dotazník	78
Příloha 14 - Dotazník.....	78

8. Přílohy

Příloha 1 - Sokolovna

Příloha 2 - Rozhovor s panem Rodtem a panem Maternou v Hotelu Pošta

Příloha 3 - Výzdoba místnosti sokolské župy v Hotelu Pošta

Příloha 4 - Zázemí spolků a Menšinové rady v Hotelu Pošta

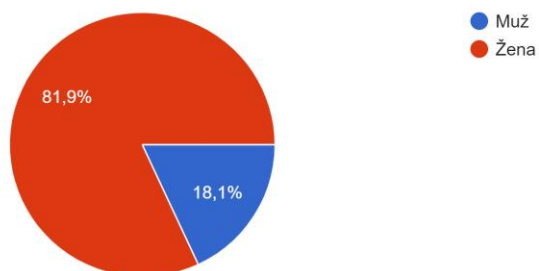

Příloha 5 - Hotel Pošta patřící českému družstvu

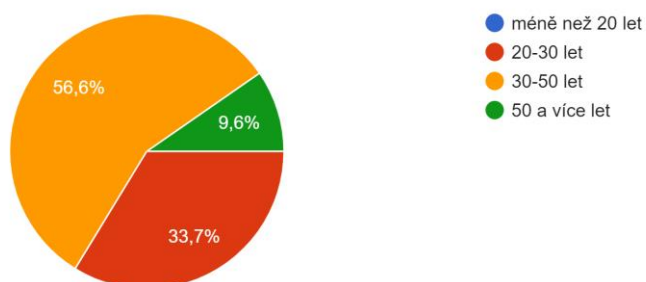
Příloha 6 - Setkání se starostou župy rakouské panem Maternou

Vaše pohlaví:
83 odpovědí

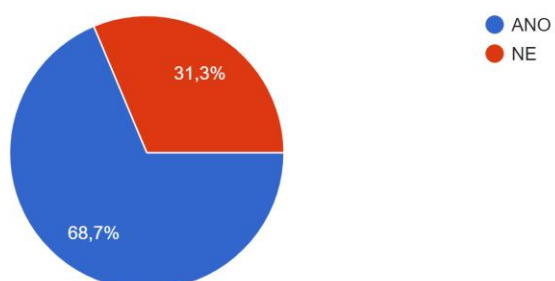
Příloha 7 – Dotazník

Váš věk
83 odpovědí

Příloha 8 – Dotazník

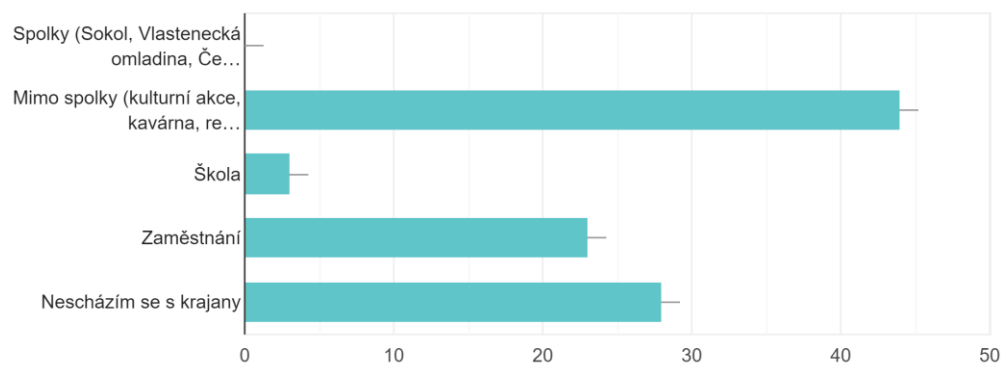
Stýkáte se se svými krajany?
83 odpovědí

Příloha 9 - Dotazník

Kde se scházíte s ostatními krajany?

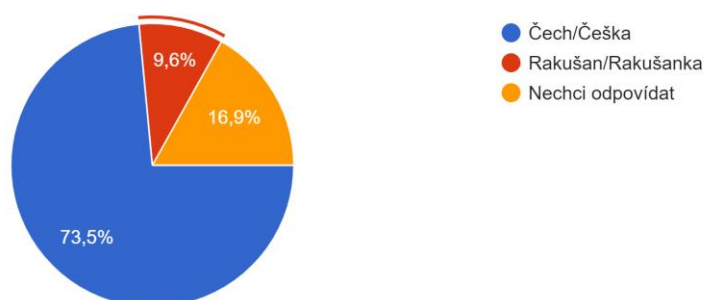
83 odpovědí

Příloha 10 - Dotazník

Považujete se za Čecha nebo Rakušana?

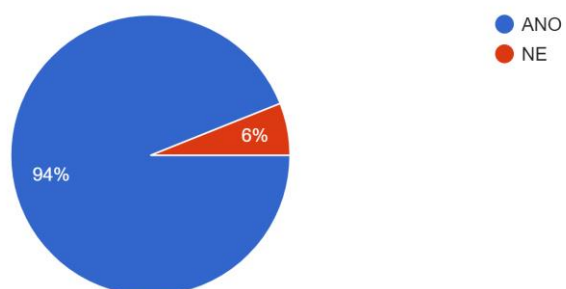
83 odpovědí

Příloha 11 – Dotazník

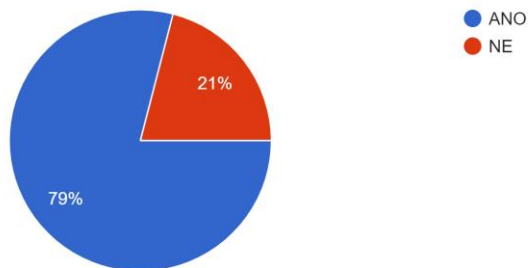
Jste v kontaktu s někým, kdo žije trvale v Česku?

83 odpovědí

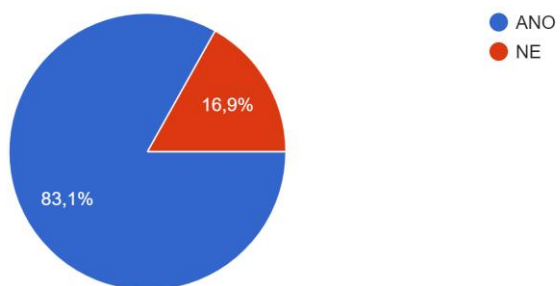
Příloha 12 - Dotazník

Dodržujete české tradice a zvyky?
81 odpovědí

Příloha 13 – Dotazník

Připravujete si české jídlo?
83 odpovědí

Příloha 14 - Dotazník